

Cuprins

1. Noțiuni introductive	5	
1.1. Obiectul criminalisticii, definiție. Metodele de cercetare	5	
1.2. Metode și mijloace de prevenire		6
1.3. Mijloace tehnico-științifice	6	
2. Identificarea criminalistică		7
3. Fotografia judiciară		8
3.1. Probleme de tehnică fotografică	8	
3.1.1. Aparatul fotografic	8	
3.1.2. Materiale fotosensibile	8	
3.2. Fotografia judiciar-operativă	9	
3.3. Fotografia de reconstituire		10
3.4. Fotografia de percheziție	10	
3.5. Măsurători fotografice	10	
3.6. Fotografia semnalmentelor		11
3.7. Fotografia de examinare	11	
4. Noțiunea și clasificarea urmelor	12	
4.1. Urmele de reproducere	12	
4.1.1. Urmele de mâini		13
4.1.2. Urmele de picioare	16	
4.1.3. Alte urme de reproducere		17
4.1.4. Urmele formate din obiecte sau felurite substanțe	18	
4.1.4.1. Firele de păr		18
4.1.4.2. Urmele de sânge	19	
4.1.4.3. Urmele rezultate din procesul fiziologic al organismului	19	
4.1.4.4. Alte urme	20	
4.1.4.5. Urmele de incendiu	21	
5. Balistica judiciară		22
5.1. Noțiuni generale despre armele de foc	22	
5.2. Munițiile armelor de foc	23	
5.3. Urmele armei imprimare pe muniție		24
5.4. Urmele de împușcături	24	
5.5. Cercetarea locului faptei în infracțiunile comise cu arme de foc	24	
6. Cercetarea criminalistică a actelor scrise	25	
6.1. Noțiuni generale		25
6.2. Ridicarea și conservarea actelor scrise	25	
6.3. Stabilirea materialului suport și a substanței folosite pentru scriere	26	
6.4. Stabilirea vechimii actelor		26
6.5. Stabilirea falsului în acte	26	
6.6. Cercetarea textelor dactilografiate	26	
6.7. Identificarea persoanei după scris de mână	27	
7. Înregistrarea penală		27
7.1. Importanța înregistrării penale	27	
7.2. Înregistrarea alfabetică	28	
7.3. Înregistrarea animalelor	28	
7.4. Înregistrarea după procedeele aplicate de infractori	28	
7.5. Înregistrarea dactiloscopică		28

8. Identificarea persoanelor după metoda portretului vorbit	29
9. Metodica cercetării infracțiunilor de omor	38
10. Particularitățile cercetării corupției și criminalității organizate	41
11. Informatizarea investigației criminalistice, un imperativ în actualitate	44
12. Metodologia cercetării infracțiunilor din domeniul afacerilor	47
12.1. Noțiuni generale	47
12.2. Moduri de operare specifice fraudelor	50
12.3. Dinamica cercetării fraudelor	56

Noțiuni introductive

Obiectul criminalisticii

Modernizarea activității judiciare a preocupat numeroși juriști luminați care, încă din secolul al XIX –lea, au înțeles că pentru soluționarea temeinică și legală a cauzelor penale, simpla aplicare a dispozițiilor legale era insuficientă. Penaliștii dreptului modern au arătat că trebuie să se recurgă la metode științifice de investigare a realității și la reguli tactice specifice de efectuare a unor acte procedurale¹.

Termenul de criminalistică a fost utilizat pentru prima dată de magistratul austriac Hans Gross în Manualul judecătorului de instrucție publicat în 1893. Punând bazele științei criminalisticii, Hans Gross a definit-o ca o “știință a stărilor de fapt în procesul penal”².

Opinii despre natura criminalisticii:

- știință juridică
- știință auxiliară a dreptului;

Obiectul, prezintă două aspecte³:

- elaborarea metodelor tactice și a mijloacelor tehnico-științifice adecvate pentru descoperirea și cercetarea faptelor ilicite;
- elaborarea de metode și mijloace tehnice, științifice de prevenire a infracțiunilor.

Definiție: criminalistica este știința care elaborează metodele tactice și mijloacele tehnico-științifice de descoperire, cercetare și prevenire a infracțiunilor.

Structura cursului cuprinde trei părți:

- tehnica criminalistică elaborează mijloacele tehnico-științifice pe care le aplică organele judiciare și experții criminaliști în activitatea de descoperire și cercetare a urmelor, mijloacele împrumutate din alte științe, sau proprii.
- tactica elaborează metodele referitoare la organizarea muncii de urmărire penală, ex.: cercetarea la fața locului, reconstituirea, percheziția etc.
- metodică de cercetare a unor categorii de infracțiuni elaborează mijloacele și procedeele ce urmează a fi aplicate în descoperirea și cercetarea unor genuri de infracțiuni.

Metodele de cercetare criminalistică cuprind următoarele categorii:

- metode de cercetare a urmelor
- metode de examinare a probelor materiale
- metode de efectuare a experimentelor , a verificărilor
- metode tactice de ascultare a persoanelor etc.

Legătura criminalisticii cu alte științe.

Juridice - dreptul procesual penal

- dreptul penal
- criminologia

Nejuridice : Medicina legală, Psihologia judiciară, Psihiatria judiciară, Chimia judiciară, Fizica etc.

Metode și mijloace de prevenire a infracțiunilor: Activitatea de elaborare a metodelor și mijloacelor de prevenire se bazează pe cunoașterea cauzelor infracțiunii și a metodelor de operare ale infractorilor.

- măsuri de prevenire cu a căror aplicare sunt însărcinate toate organele de stat: încadrarea în muncă, consolidarea disciplinei în unitate, muncă educativă, formarea opiniei publice etc.
- metode și mijloace elaborate de știința criminalisticii – pe baza cunoașterii modurilor de operare ale infractorilor ex.: - prevenirea falsurilor se realizează prin utilizarea de imprimare speciale, cerneală specială etc.

¹ Em. Stancu, *Tratat de criminalistică* , Ed. Actami, București 2001, p.10

² H. Gross *Gesammelte Kriminalistische Aufsätze*, Leipzig, 1902

³ I. Mircea, *Criminalistica*, Ed, Lumina Lex, 1998, p.3

- prevenirea accidentelor de circulație se realizează prin modernizarea parcului auto și a drumurilor publice; examene medicale pentru șoferi, restricții de viteză etc.
- prevenirea infracțiunilor contra vieții, prin măsuri legislative de limitare a deținerii armelor de foc și a unor substanțe toxice, acțiuni de control ale poliției;
- prevenirea infracțiunilor de furt prin măsuri pentru asigurarea caserilor, organizarea pazei, dispozitive de alarmare, depunerea zilnică a banilor la bancă etc.

Mijloace tehnico-științifice utilizate în cercetările criminalistice:

A) Mijloace tehnico-științifice de care se folosesc organele de urmărire penală

I. **În teren** se utilizează laboratoare criminalistice mobile instalate în raport cu natura terenului pe: autoturisme, microbuze, șalupe, elicoptere

Compartimentele laboratorului : trusele criminalistice conținând instrumente și substanțe necesare cercetării, compartimentul fotografiei judiciare cu aparatură și accesorii; compartimentul filmului și videofonogramei judiciare; compartimentul schiței, compartimentul magnetofonului; compartimentul detectoarelor; compartimentul cu aparatul mini-compozitor sau identi-kit pentru întocmirea portretului robot.

Trusa criminalistică : 4 compartimente (fotografie, substanțe pentru ridicarea urmelor de mâini etc.; schiță, instrumente ajutoare – trusa de șurubelnițe, trusa de chei, patent, șperaclu etc.)

II. Mijloace tehnico-științifice de laborator utilizate de organele de urmărire penală pentru prelucrarea materialelor fotosensibile, microscop, lămpi cu raze ultraviolete etc.

B) Mijloace tehnico-științifice din laboratorul de expertiză criminalistică de o construcție tehnică mai pretențioasă.

Identificarea criminalistică

Identificarea în criminalistică : - activitatea prin care se constată atât însușirile comune ale obiectelor, fenomenelor, ființelor cât și însușirile ce le deosebesc, ordonarea lor în tipuri, grupe și subgrupe, apoi în vederea deosebirii fiecăruia în parte de toate celelalte cu anumite asemănări.

Identitatea – rezultatul obținut la sfârșitul procesului de identificare cuprinde acele însușiri sau proprietăți ale obiectelor, fenomenelor, ființei care îl fac să fie el însuși.

Scopul final al identificării: este stabilirea identității obiectelor, fenomenelor sau ființelor supuse examinării; prezintă interes, utilitate și altă treaptă a determinării, în lipsa unor trăsături individuale: tip, grupă, subgrupă cât și constatarea neidentității sale, obiectul fiind scos din câmpul cercetării.

Tipuri de identificare:

- după memorie
- după descrierea trăsăturilor esențiale
- după urmele lăsate – este mai frecvent în procesul de identificare

Procesul identificării – urmează mai multe trepte, de la general la particular, tipuri, grupe, subgrupe, individualizare.

Ex. urmele roților de autovehicule.

Obiectele procesului de identificare:

- obiecte scop – care trebuie identificate
  - obiecte mijloc – servesc la identificare
- ex. Impresiuni experimentale; condiții identice - ex. înregistrări telefonice

Examinarea se efectuează prin aplicarea analizei și sintezei

- analiza – examinarea obiectului scop și a celui mijloc separat
- sinteza – stabilirea trăsăturilor comune

Fazele procesului de identificare:

- delimitarea în tipuri, grupe și subgrupe: utilitate
- înlăturarea obiectelor care nu au trăsăturile de grup respective și orientarea atenției asupra unei sfere restrânse de exemplare

- identificarea obiectului – scop prin delimitarea de toate celelalte cu însușiri comune
- Trăsăturile coincidente necesare identificării pot fi definite ca urmă:

- urmele de încălțăminte : 4-5 detalii
- urmele de mărimi : 10-17 caracteristici

Metoda : examinarea comparativă a obiectelor scop cu fiecare din obiectele mijloc; se rețin mai întâi trăsăturile comune mai multor obiecte realizând identificarea de grup apoi se selectează caracteristicile care pot fi întâlnite numai la un singur obiect scop. Se explică apoi, rațional, coincidențele și necoincidențele stabilite în raport de: claritatea caracteristicilor obiectului creator și modificarea lor în timp.

Fotografia judiciară

Ramură a tehnicii criminalistice care adaptează și elaborează metodele de fixare prin fotografiere a rezultatelor și modului de desfășurare a unor activități de urmărire penală precum și metodele corespunzătoare cercetării de laborator a probelor materiale.

Importanța pentru organul de urmărire penală

– cercetarea locului faptei, percheziție, reconstituire etc.

- laboratorul de expertize criminalistice

Fotografia judiciară este de două tipuri: operativă și

de examinare sau de expertiză criminalistică

Probleme de tehnică fotografică

Aparatul fotografic și însușirile sale

Imaginea fotografică se obține cu ajutorul aparatului de fotografiat și a materialului fotosensibil; tipurile de aparate sunt foarte variate însă indiferent de tip, au două părți: obiectivul și camera obscură.

1. Obiectivul se compune dintr-un sistem de lentile care realizează o imagine micșorată, răsturnată și virtuală.

Caracteristici⁴:

- distanța focală privește distanța dintre centrul optic și locul de intersectare în camera obscură a razelor de lumină ce vin de pe obiectul din fața obiectivului în zona infinitului fotografic (este gravată pe montură)
- luminozitatea este capacitatea de a ilumina cu o anumită strălucire, stratul fotosensibil din aparat; diafragma este alcătuită din lamele metalice mobile prin care se realizează deschiderea utilă.
- Profunzimea de câmp este zona de claritate din fața și spatele obiectului fotografiat, după care s-a realizat punerea la punct (operație efectuată prin rotirea inelului de distanță al obiectivului)
- Puterea de separare este capacitatea obiectivului de a reproduce distinct în imagine cele mai mici detalii, liniile paralele extrem de fine și punctele cele mai apropiate de obiectul fotografiat;
- Unghiul de poză este determinat de “razele de lumină extreme pe care obiectivul aparatului fotografic le poate prinde”⁵:
  - obiective normale – 30-60 grade
    - obiective speciale – teleobiective mai mici de 30 grade și obiective superangulare mai mari de 60 grade

2. Camera obscură: cadrul de susținere, obturatorul, vizorul, butonul declanșator, scala tipului de expunere.

Materiale fotosensibile

Fixarea imaginii se realizează cu ajutorul unor substanțe chimice sensibile la lumină: Ag Br, Ag Cl, Ag I; aplicate pe hârtie, celuloid sau sticlă.

Sensibilitatea filmelor se măsoară în DIN, ASA, GOST etc. înscrisă pe ambalaj.

Evidențierea imaginilor negative se efectuează cu anumite substanțe numite revelatori fotografici care reduc sarea în Ag metalic: metolul, hidrochinona, glicina, amidolul. În revelator se introduc substanțe conservatoare, substanțe acceleratoare și substanțe antivoalante.

Spălarea se realizează cu apă curată, nedură.

Soluție de fixare.

Procesul dezvoltării și fixării materialelor fotosensibile. Dezvoltarea se efectuează în tanc, la întuneric, fiind urmată de spălare intermediară, fixare, spălare finală, uscare.

Copierea se poate realiza prin contact direct sau prin proiecție.

⁴ I.Mircea, op.cit., p.19

⁵ C.Suciu, *Criminalistica*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p.31

Fotografia judiciară operativă

I. Fotografiile de la locul faptei – fixează în faza statică a cercetării locul faptei și împrejurimile, precum și probele materiale existente în perimetrul său⁶. Sub aspect procesual ele constituie o parte integrantă din procesul verbal de cercetare la fața locului bucurându-se de aceeași valoare probatorie. Fotografia judiciară reprezintă și un mijloc de probă distinct, reglementat în secțiunea “Înregistrările audio sau video și fotografiile”, art.91/1 – 91/5 C.pr.pen.

1. *Fotografia de orientare* cuprinde tabloul general al locului faptei și împrejurimile. Ea poate fi:
  - unitară efectuată dintr-o singură poziție
  - panoramică presupune fotografierea pe segmente a locului săvârșirii faptei, în două variante:
    - circulară, aparatul fiind rotit pe stativ într-un arc de cerc de 180 grade, spre a fotografia un loc întins, pe segmente;
    - liniară, care presupune deplasarea trepiedului pe o linie paralelă cu axa longitudinală a obiectului de fotografiat (ex. un teren deraiat)
2. *Fotografia schiță* oglindește locul săvârșirii faptei cu toate particularitățile sale, fără împrejurimi, având în prim plan obiectul central al cercetării criminalistice. Se realizează în faza statică a cercetării la fața locului.
  - a) Alegerea poziției de fotografiere
    - unitară – dintr-o singură poziție
    - în serie – mai multe fotografii din poziții diferite
      - panoramică – această metodă a fazei de orientare
      - pe sectoare – se împarte locul în sectoare pentru realizarea fotografiilor
      - contrară – două poziții diametral opuse
      - încrucișată – din patru extremități
  - b) Problema iluminării uniforme, fără umbre puternice se va rezolva prin montarea a două surse de lumină dispuse în părțile laterale ale aparatului.

3. *Fotografia obiectelor principale* se efectuează în faza statică și vizează obiectele corp-delict, cele care au suferit modificări de poziție ori deteriorări, precum și toate urmele create cu această ocazie; se fotografiază în corelație cu obiectele vecine, obiectivul aparatului trebuie să fie perpendicular pe zona de mijloc; nu se recomandă fotografierea de la un capăt sau altul (ex. cadavrul victimei).

Cadavrele se fotografiază cel puțin din două părți.

4. *Fotografia detaliilor* se efectuează în faza dinamică, redă detaliile urmelor și ale obiectelor fotografiate fiecare separat. (ex. fotografierea leziunilor cadavrului. Aparatul se fixează pe trepied, în poziție verticală față de obiectul vizat care este iluminat, după caz, din spatele aparatului și din lateral (ex. fotografierea urmelor de adâncime).

II. Fotografia de **reconstituire** este utilizată cu ocazia efectuării reconstituirii, pentru fixarea locului respectiv și a diferitelor secvențe din procesul comiterii faptei, reproduce artificial. Ea cuprinde:

- fotografia locului reconstituirii care oglindește locul săvârșirii faptei
- fotografia secvențelor reconstituirii, au ca scop redarea principalelor momente reproduce artificial. În ultima vreme se folosește tot mai mult înregistrarea video, care este mai avantajoasă.

III. Fotografia de **percheziție** cuprinde ansamblul locului percheziționat, ascunzătoarea în care sunt descoperite obiectele căutate precum și obiectele separat.

⁶ Ion Mircea, op.cit., p.29

- fotografia locului percheziționat cuprinde ansamblul locului cu împrejurimile, fiind similară fotografiei de orientare;
- fotografia ascunzătorii obiectelor descoperite cuprinde locul unde a fost găsite obiectele căutate;
- fotografia obiectelor descoperite, redă fiecare obiect în parte.

Măsurători fotografice

1. Metoda fotografierii **la scară** se realizează prin așezarea alături de obiect a unei rigle gradate în centimetri, fotografiată împreună cu obiectul. Metoda se aplică la fotografierea detaliilor, obiectelor găsite la percheziție, precum și în fotografia de ilustrare executată în laborator.
2. Metoda **metrică** de fotografiere se aplică la fotografia schiță și a obiectelor principale când se fixează distanța între obiectiv și perimetrul locului faptei, dimensiunile și poziția lor. În cazul utilizării acestei metode se are în vedere următoarea **regulă**: dacă este cunoscută distanța dintre obiectul de fotografiat și obiectivul aparatului se poate afla și scara imaginii aceluși obiect. În practica de urmărire penală sunt aplicate următoarele **varianțe**: fotografierea cu panglica gradată pentru profunzime, prin utilizarea pătratului sau cu ajutorul unei aparaturi speciale.

Fotografia semnalmentelor

Are ca scop înregistrarea persoanelor care au săvârșit o faptă penală, urmărirea și identificarea infractorilor, precum și identificarea cadavrelor necunoscute, prin fixarea trăsăturilor exterioare⁷.

1. Fotografia de identificare a persoanelor presupune executarea a două fotografii bust: din față și din profil.

Se execută în condiții de laborator, de iluminare specială.

2. Fotografia de identificare a cadavrelor necunoscute cuprinde două fotografii bust din față și profil după “toaleta” prealabilă.

3. Fotografia de urmărire se efectuează în procesul de urmărire activă a persoanelor care pregătesc săvârșirea unor infracțiuni sau întreprind activități de ascundere a urmelor infracțiunii săvârșite⁸.

Fotografia de urmărire sau “detectivă” se execută cu aparate speciale care permit fotografierea de la distanțe diferite, fără punere la punct, camuflate în genți, brichete, ceasuri etc.

Fotografia de examinare

Elaborează metodele și mijloacele de studiere a probelor materiale precum și de fixare a rezultatelor obținute.

Aceste metode se aplică numai în condiții de laborator prin utilizarea unei aparaturi speciale de către experții criminaliști.

A. Fotografia sub radiații vizibile

1. Fotografia de ilustrare este oglinda a trăsăturilor obiectului

2. Fotografia de comparație se utilizează pentru identificarea persoanelor și obiectelor prin studiu științific comparativ:

- compararea prin juxtapunere – ex. identificarea după desenul papilar
- compararea prin suprapunere – ex. la cercetarea semnăturilor
- continuitatea liniară – ex. la studierea urmelor sub formă de striții

3. Fotografia de umbre

⁷ I.Mircea, op.cit., p.44

⁸ I.Mircea, op.cit., p.46

4. Fotografia de reflexe se întemeiază pe deosebirea de reflexe
  5. Fotografia de contraste se bazează pe deosebirea de culoare, strălucire sau opacitate
- B. Fotografia sub radiații invizibile se utilizează pentru fixarea invizibilului cu ochiul liber (raze ultraviolete, infraroșii, Roentgen etc.).
1. Fotografia sub raze ultraviolete
  2. Fotografia sub raze infraroșii
  3. Fotografia cu ajutorul razelor Roentgen, gamma, beta
- C. Microfotografia se realizează la microscopie speciale

Noțiunea și clasificarea urmelor

1. Noțiunea de urmă în criminalistică

Orice activitate a omului desfășurată în timp și spațiu, prin mișcări fizice, lasă în locul respectiv diverse modificări față de situația anterioară, care se păstrează pentru o durată apreciabilă de timp. Folosind aspectul general al acestor transformări, particularitățile lor, se poate reconstitui rațional, tabloul dinamic al faptei.

La început au fost valorificate mai mult urmele de mâini, picioare, roți, instrumente de spargere și mai puțin urmele de salivă, spermă, praf etc.

Fiind utilizate tot mai intens, urmele au ajuns să ocupe în știința criminalistici locul central.

Definiție – În sens restrâns, urma este o reproducere a construcției exterioare a unui obiect, pe suprafața sau în volumul obiectului cu care a venit în contact (urmele de reproducere fac obiectul traseologiei).

- În sens larg – Urma reprezintă **o modificare creată la locul și în procesul săvârșirii infracțiunii prin mișcările fizice realizate în acel moment de persoanele implicate** în activitatea respectivă⁹.

Modificarea produsă, prin aspectul ei general caracteristicile sale specifice sau poziția sa **este utilă cercetării criminalistice.**

Clasificarea urmelor

Cea mai veche clasificare are în vedere *natura* obiectului creator: urme de mâini, picioare, dinți, buze, instrumente de spargere (privește doar urmele de reproducere)

Cea mai utilă clasificare:

- urme de reproducere a construcției exterioare a obiectului
- urme formate ca resturi de obiecte și materii organice și anorganice
- urme de incendiu

Urmele de reproducere

1. Noțiune și clasificare

A. Urmele de **reproducere**, denumite și urme de **formă** se creează prin contactul nemijlocit a două obiecte, redându-se în negativ o parte din caracteristicile părții de contact a unuia dintre obiecte pe suprafața sau în volumul celuilalt; primul se numește obiect creator iar secundul, obiect primitor.

Obiectele trebuie să aibă o anumită însușire: consistența, obiectul creator se impune a fi cel puțin la fel de dur ca obiectul primitor.

B. **Clasificarea** urmelor de reproducere

Criterii:

1. După *modul de acțiune* a unui obiect în raport cu celălalt:

a) **Urme statice**, se creează prin contactul între două obiecte realizat în unghi drept, fără să se producă vreo alunecare, ex. urmele de mâini, picioare, autovehicule etc.

⁹ I.Mircea, op.cit., p.10

- b) Urme dinamice, se formează prin alunecarea unui obiect pe un obiect cu care vine în contact, ex. urme de sanie, schiuri, frânare etc.
2. După *gradul de plasticitate* al obiectului primitor:
- urme de adâncime sau volum
  - urme de suprafață
- a) Urmele de adâncime se formează când obiectul primitor este mai puțin consistent decât cel creator și de oarecare plasticitate. Ele reprezintă o reproducere în negativ și în corpul obiectului primitor a caracteristicilor suprafeței de contact a obiectului creator, ex. urma de sanie pe zăpadă.
- b) Urmele de suprafață se creează prin detașarea de substanță de pe suprafața unui obiect și aderența la suprafața celui alt.
- După sensul de transfer:
- Urme de stratificare, create prin desprindere de pe obiectul creator și aderență la obiectul primitor, (ex. urmele de mâini). Ele pot fi:
  - vizibile
  - invizibile sau latente

Urme de stratificare ce se creează prin desprindere de pe obiectul primitor și aderență la suprafața obiectului creator, ele se creează când suprafața obiectului primitor este acoperită cu un strat subțire de : praf, vopsea proaspătă etc.

3. Clasificare în

Urme locale ce se formează prin modificarea suprafeței obiectului primitor pe locul de contact cu cel creator (ex. urme de mâini, picioare)

Urme periferice, sau de contur, care reprezintă o modificare ce redă conturul obiectului creator prin depunerea unei substanțe exterioare (ex.: zăpada cade pe lângă un obiect care ulterior este ridicat, rămânându-i urma).

Urmele de mâini

- A. Noțiuni generale. Urmele de mâini se creează în momentul atingerii cu suprafața palmei, a obiectelor din mediul înconjurător. Pe o suprafață netedă, urmele de mâini se formează prin depunerea substanței secretate de piele, substanță formată din compuși organici și anorganici care nu se evaporă prin trecerea timpului.

Identificarea persoanei după urmele de mâini se bazează pe varietatea reliefului papilar de pe partea anterioară a palmei. Ridicăturile reliefului se numesc creste papilare iar adânciturile, șanțuri interpapilare.

Relieful papilar a fost cunoscut cu milenii în urmă. Primele studii științifice au fost făcute de anatomistul italian Marcelo Malpighi care în anul 1686 a descris desenele papilare și orificiile sudoripare. W.Herschell, un funcționar din administrația britanică din India menționează prima dată în istoria dactiloscopiei posibilitatea identificării științifice a persoanelor după caracteristicile reliefului papilar. Expresia relief papilar vine de la cuvântul papilla (lat. sfârc).

Papilele se află în interiorul pielii de pe suprafața anterioară a mâinii și tălpilor, în stratul dermic, sub formă de conuri în rânduri paralele. Acestea le corespund pe epidermă crestele papilare. Fiecare papilă este deschisă în partea superioară ca un crater care comunică pe vârful crestei cu un por prin care se elimină transpirația.

Capitolul criminalisticii care se ocupă cu studiul reliefului papilar și identificarea persoanelor după acesta se numește “dactiloscopie”.

Urmele găsite la locul faptei se numesc “urme de deget” iar cele create experimental sunt “impresiuni digitale”, fotografiile reliefului papilar (urme sau impresiuni) se numesc “dactilograme”.

Proprietățile reliefului papilar:

- Longevitatea: relieful papilar se formează înainte de naștere, este definitivat prin luna a șasea a fătului și continuă până la descompunerea pielii în procesul putrefacției.
- Fixitatea presupune menținerea trăsăturilor inițiale fără schimbare în cursul existenței cu excepția creșterii.
- Unicitatea: fiecare persoană are relieful propriu, nerepetabil la altă persoană.

- Inalterabilitatea: de-a lungul vieții nu poate fi șters pe cale fizică sau chimică dacă nu este distrus și stratul dermic în care se află papilele.

B. Cercetarea la fața locului a urmelor de mâini cuprinde activități ale organului de urmărire penală pentru descoperirea, evidențierea urmelor latente, fixarea și ridicarea prin metodele și mijloacele tehnice adecvate, precum și pentru interpretarea lor.

a) În procesul căutării urmelor de mâini la locul faptei se ține seama de natura obiectelor din perimetrul acestuia precum și de posibilitatea formării lor. În căutare se urmează traseul infractorului în câmpul infracțional.

b) Evidențierea urmelor se realizează:

- prin prăfuire cu negru de fum, grafit etc.
- cu vapori de iod
- prin afumare directă
- cu soluții chimice

C) Fixarea și ridicarea are loc după evidențierea urmelor latente prin următoarele procedee: fotografiere, transferare pe peliculă adezivă, mularea urmelor de adâncime.

Luarea impresiunilor digitale se efectuează printr-un procedeu simplu: utilizarea tușului tipografic și a fișei dactiloscopice tip; amprentarea chimică se utilizează cel mai rar.

Topografia și clasificarea reliefului papilar

Relieful papilar este variat, cuprinzând creste papilare în formă de : arcuri, cercuri, spirale, lațuri, linii drepte.

Palma este împărțită în 4 regiuni: tenară, hipotenară, digitopalmară, digitală.

Relieful papilar: în regiunile tenară și hipotenară prezintă creste papilare sub formă de arcuri, bucle;

- regiunea digitopalmară – prezintă și delte de obicei sub cele 4 degete
- regiunea digitală cuprinde degetele împărțite în : falange, falangine, falangete

Relieful papilar:

- falangele prezintă creste paralele cu șanțul flexoral sau oblice întretăiate de cute verticale ale pielii
- falanginele au relief papilar asemănător
- falangetele prezintă relief papilar variat împărțit în 3 regiuni:
  - bazală
  - centrală
  - marginală

Crestele care separă cele 3 regiuni se numesc limitante: - inferioară

- superioară

Locul de întâlnire a grupelor de creste papilare din cele 3 regiuni are forma unui triunghi și se numește deltă deoarece este asemănător literei grecești delta.

Delta este neagră, când limitantele se întâlnesc într-un punct bine determinat și continuă într-o singură creastă.

Delta este albă, când limitantele nu se contopesc ci își continuă desfășurarea paralel una față de alta.

E. Clasificarea reliefului papilar de pe falangete are la bază formele variate de desfășurare a creștelor papilare din regiunea centrală. Clasificarea românească a luat drept criteriu delta: adeltice, monodeltice (dextrodeltice, sinistrodeltice), bideltice, trideltice, quatrodeltice, amorfe.

- Adeltice: piniforme, cu confluență dreapta, cu confluență stânga, cu laț (bucă) dreapta, cu laț (bucă) stânga, cu lațuri (bucle) opuse, cu început de spirală.
- Dextrodeltice: cu lațuri, cu rachetă
- Sinistrodeltice: cu lațuri, cu rachetă
- Bideltice: cu spirală, cu cercuri concentrice, ovoidale, elipsoidale cu lațuri încârligate, cu vârtej
- Trideltice
- Quatrodeltice

Reliefuri papilare excepționale (amorfe): - danteliforme, sindactilie, nedefinite

F. Detaliile caracteristice ale creștelor papilare

Procesul de identificare parcurge două etape:

- I. stabilirea trăsăturilor comune de tip, grup, subgrup
- II. cercetarea comparativă a dactilogramelor de același tip, grup, subgrup

Detaliile studiate de știința criminalisticii în procesul identificării dactiloscopice (în sens orar sau de la stânga la dreapta) sunt următoarele:

1. început de creastă, este capătul de linie orientat spre stânga dactilogramei;
  2. sfârșit de creastă, când capătul de linie este orientat spre dreapta dactilogramei;
  3. bifurcarea, reprezintă o despicare în două spre dreapta unei creste papilare;
  4. confluența, când de la stânga spre dreapta două creste papilare de unesc într-una singură;
  5. trifurcarea, de la stânga la dreapta o creastă se despică în trei;
  6. tripla confluență, trei creste se unesc într-una de la stânga spre dreapta;
  7. confluența și bifurcația, două creste se unesc și după scurt interval se bifurcă;
  8. cârligul, o desprindere dintr-o creastă papilară a uneia foarte scurte încât nu formează o bifurcare sau o confluență;
  9. butoniera este despizarea unei creste urmată de revenirea ei imediată în această creastă;
  10. inelul este asemănător butonierei dar în formă de cerc și de dimensiuni mai mici;
  11. depășirea există când o nouă creastă preia traseul altei creste înainte ca aceasta să dispară;
  12. devierea, reprezintă abaterea de la direcția inițială a sfârșitului de creastă fiind continuată direcția respectivă de o altă creastă cu începutul deviat, astfel încât are o poziție paralelă cu sfârșitul deviat al crestei papilare;
  13. alternarea este trecerea unei creste papilare printre liniile deviate;
  14. anastomoza este o linie papilară ce leagă ca un pod două creste învecinate există o anastomoză dreapta și o anastomoză stânga;
  15. triunghiul se formează în locul unde:
    - două creste dispar și dintre ele începe alta;
    - două creste apar unde se termină altă creastă papilară între ele;
  16. grupul de creste danteliforme există când pe un spațiu foarte limitat se află câteva puncte sau fragmente de creste papilare în poziții diferite;
  17. ramificația, dintr-o creastă se desprind mai multe creste pe ambele părți cu aspect de coroană de arbore;
  18. intersecția reprezintă întretăierea a două creste foarte rar întâlnite;
- G. Alte detalii ale reliefului papilar: caracteristicile porilor, liniile albe (cutele pielii), cicatricile.

Pentru formularea unor concluzii de expertiză pozitive sunt necesare 12 puncte coincidente (minim): criteriul cantitativ; alte opinii: criteriul calitativ (detalii rare).

Urmele de picioare (plantare) - practica cunoaște puține cazuri de identificare după relieful papilar al tălpii.

Urmele de picior încălțat sunt mai frecvent folosite.

Urmele de picior se descoperă cu ușurință la locul faptei. Fixarea se poate realiza prin mai multe procedee: prin descriere în proces verbal, fotografiere, mulare (cele de adâncime), copiere cu peliculă adezivă (cele de suprafață).

- Descrierea vizează : zona, natura obiectului primitor, culoarea acestuia, dimensiuni (toc, talpă, lungime, lățime, înălțime);
- Fotografierea presupune o fotografie a obiectelor principale cu aparatul pe stativ, iluminare adecvată; fotografia de detaliu cu obiectivul perpendicular, fotografia la scară;
- Fixarea prin mulare se execută după primele două procedee; se consolidează urma dacă e formată în zăpadă sau nisip apoi se toarnă pastă de mulaj de obicei din gips dentar;
- Copierea cu peliculă adezivă se realizează după același procedeu folosit la urmele de mâini.

Cărarea de urme – constă dintr-un șir de câteva urme consecutiv create de ambele picioare pe traseul de circulație.

Elemente:

- linia mersului este formată din drepte ce unesc centrele urmelor lăsate de călcâiul piciorului drept cu centrele urmelor lăsate de călcâiul piciorului stâng; linia mersului are forma unei linii frânte;
- lățimea pasului este dreapta trasă din partea interioară a urmelor lăsate de un picior până în partea interioară a urmelor create de celălalt picior;

- lungimea pasului este distanța dintre extremitatea urmei lăsate de călcâiul unui picior până la extremitatea urmei lăsate de călcâiul celuilalt picior;
- unghiul pasului este deschiderea apreciată în grade cuprinsă între linia de direcție a mersului și axa longitudinală a urmei lăsate de talpă (unghiul poate fi: pozitiv, negativ sau nul).

Urmele de dinți rămân prin mușcare pe obiectul primitiv: alimente, corpul uman etc.

Fixare: prin descriere, fotografiere, mulare

Urmele de buze prezintă particularități prin ridurile coriale; se formează pe : alimente, obiecte lucioase, palme etc.

Urmele de îmbrăcăminte se pot forma pe: sol, zăpadă etc.

Fixare: în aceleași procedee.

Urmele instrumente de spargere: de tăiere, apăsare, frecare se formează pe uși, ferestre, ziduri, dușumele, sertare etc.

Fixare: aceleași procedee.

Urmele mijloacelor de transport:

- urme de roți: pe sol, asfalt etc.
- urme de impact apar prin interacțiune în cursul accidentului
- resturi de orice proveniență (piese, cioburi, vopsea etc.)
- urmele mijloacelor de transport hipo (de copite, roți, sănii etc.)

Urmele formate din obiecte sau felurite substanțe

1. **Urmele sub forma firelor de păr** provin din zonele păroase ale corpului, datorită procesului fiziologic al organismului ori din cauza unor acțiuni de forțare, tăiere, rupere sau smulgere din rădăcină, cu ajutorul unor instrumente ori nemijlocit, cu mâna.

După detașare, firele de păr se depun pe cele mai variate obiecte: dușumele, canapele, chiuvețe, instrumente corp-delict, corpul victimelor etc. În câmp deschis se găsesc pe pământ, iarbă, corpul victimei etc.

Firele de păr sunt foarte utile cercetării criminalistice. Prin examinarea lor în laborator se poate stabili dacă firele sunt de păr sau de altă natură, de la om sau de la animal, de la un bărbat sau o femeie, vârsta aproximativă a persoanei, grupa sanguină, reușindu-se în ultima vreme să se reducă mult sfera persoanelor suspecte până aproape de identitate. După unii autori prin micropsia clasică studiindu-se comparator firele de păr, se poate ajunge până la identitate adică la precizarea că “firul de păr în litigiu aparține sau nu persoanei de la care s-au recoltat modelele de comparație”, deoarece firele de păr au o serie de varietăți individuale moștenite privind structura, dimensiunile, ondulația, secțiunea, pigmentația etc. Examinarea firului de păr în laboratoarele de specialitate permite identificarea persoanei prin stabilirea amprentei A.D.N.

- Căutarea, fixarea și ridicarea firelor de păr de la locul faptei constituie probleme dificile din cauza dimensiunii reduse a acestora. În raport cu specificul infracțiunii firele de păr se caută pe anumite obiecte de la locul faptei; în cazul infracțiunii de tâlhărie, viol, omor se caută în mâinile victimei, pe hainele acestora, lenjeria de pat etc. Se folosesc lămpile portative de raze ultraviolete.
- Firele de păr descoperite se fixează prin descriere în procesul verbal de cercetare la fața locului; fotografiere a locului și în detaliu prin folosirea inelelor intermediare între obiectiv și camera obscură.
- Ridicarea se poate face cu penseta și se depun în eprubete sau borcane separate, cu mențiunea convenită. Nu se recomandă folosirea plicurilor din hârtie care ar putea distruge micourmele de pe firele de păr.
- Pentru studiul comparativ se procedează la ridicarea de fire de păr de la persoanele suspecte, din regiunile anatomice în raport de caracteristicile urmei. Recoltarea se face prin pieptănare, smulgere sau tăiere.

Examinarea în laborator se realizează prin utilizarea mijloacelor tehnice adecvate procedului aplicat în mod concret.

- prima etapă: - se studiază modul de detașare: rupere, tăiere, smulgere sau cădere datorită procesului fiziologic; se studiază tija părului pentru a se vedea dacă în prezintă substanțe aderente, urme de paraziți, alterații patologice; sfârșitul firului care poate fi: rotund, rupt, tăiat (perpendicular sau oblic)
- etapa a doua: - examinarea microscopică a structurii exterioare a părului, stabilindu-se: forma rădăcinii, a tije, apartenența de grup, dacă este de la om sau animal. Exteriorul firului de păr numit cuticulă este format din mici celule epidermice îmbinate sub formă de solzi de pește, mai mici la om și mai mari la animale (formă de țepi).
- etapa a treia – examinarea în detaliu a părților principale din structura internă a firului de păr. Se studiază: cuticula, cortexul, canalul medular.
- Studiul comparativ la microscopul electronic și acționarea cu neutroni pot stabili probabilitatea dacă firul de păr aparține unei persoane anumite.

2. **Urmele de sânge** se creează pe obiectele de la locul faptei, corpul omului, instrumentele corp-delict și indică faptul că s-a comis o vătămare a integrității corporale a persoanei. Ele se prezintă sub formă de: dăre, picături izolate sau în grup, mânjituri; după unghiul de incidență cu obiectul suport pot fi rotunde ori alungite.

- până la înălțimea de 25 cm, picătura este rotundă cu margini netede;
- 25 – 150 cm picătura este rotundă cu margini dințate;
- peste 150 cm marginile dințate sunt foarte pronunțate sub forma fasciculului de raze.

Culoarea urmelor de sânge evoluează astfel: roșii, roșii închis, brune închis, negre, cenușii, verzi sub efectul oxidării treptate.

Căutarea urmelor de sânge la locul faptei se efectuează pe subiecte, corpul și hainele persoanelor; sub unghiile agresorului.

Locul unde s-a comis infracțiunea se cercetează cu atenție: încăperi, covoare, lenjerie de pat etc.

Când urmele au fost îndepărtate prin spălare se caută zonele mai dosnice: sub dușumele sau parchet, crăpătura mozaicului etc.

Fixarea și ridicarea urmelor de sânge.

Descrierea în procesul verbal se efectuează în 2 etape:

- I. aspectul general, forme, locul unde se află
- II. fiecare urmă în parte, culoare, fluiditate, dimensiuni etc.

Fotografierea se execută în 2 faze:

- fixarea aspectului general în raport cu alte obiecte;
- fotografierea în detaliu cu iluminare adecvată.

Ridicarea urmelor se efectuează prin :

- ridicarea obiectelor mici (obiecte de îmbrăcăminte etc.) și ambalare;
- cu o pară de cauciuc, tamponare cu hârtie de filtru;
- decuparea țesăturii;
- răzuire.

Urmele se introduc în borcane închise ermetic și se păstrează la temperatura scăzută pentru a se evita degradarea.

Expertul examinând sângele ne poate spune : dacă este de om sau de animal, grupa sanguină, prezența microbilor unor boli, uneori partea corpului de unde provine. Se determină cu precizie grupa sanguină iar determinarea cu certitudine a persoanei este posibilă prin stabilirea amprentei A.D.N., în laboratoare de specialitate .

3. Urmele rezultante din procesul fiziologic al organismului.

A. Urmele de spermă constau în lichidul seminal rezultat din secreția glandelor sexuale masculine. Sunt valorificate din anul 1925 când japonezul K. Yamakami a stabilit că unele secreții ale corpului uman, sperma, secreția vaginală, sputa ș.a., au aceleași proprietăți de grupă ca și sângele.

Căutarea se efectuează pe obiecte de îmbrăcăminte, lenjerie etc.

Fixarea și ridicarea se efectuează prin descriere în procesul verbal, fotografiere și se ridică după ce aceleași reguli ca și sângele.

Examinarea de laborator poate evidenția: natura urmelor, specia căreia îi aparține, caracteristici secrete sau nesecrete, grupa sanguină, numărul de persoane, boli, vechime, prezența spermatozoizilor .

B. Urmele de salivă, se creează prin depunerea lichidului secretat de glandele salivare.

- Formele sub care se prezintă sunt diverse
- Căutarea se face pe diferite obiecte
- Fixarea și ridicarea se realizează în același mod
- Expertiza poate stabili: dacă substanța este sau nu salivă, statusul secretor ori necretor al persoanei, grupa sanguină, amprenta A.D.N.

C. Urmele de transpirație, se creează prin ștergerea mâinilor, frunții, obrazului, gâtului sau a altor părți ale corpului uman cu batiste, prosoape, cearceafuri.

- Se caută pe prosoape, haine, lenjerie etc.
- Fixarea și ridicarea se efectuează în același mod.
- Examinarea urmelor oferă relații despre: grupa sanguină a persoanei, uneori profesia și locul de muncă.

D. Urmele de urină

- Se caută pe lenjerie, haine, sol, zăpadă etc.
- Fixarea și ridicarea se realizează identic.
- Examinarea oferă relații despre: starea de graviditate, nașteri ori avort, prezența alcoolului în sânge, grupa sanguină a persoanei.

Prezintă interes și sunt examinate în același mod urmele de vomă și de excremente.

4. Urmele olfactive. Metodele și mijloacele descoperirii acestor urme, procedeele de valorificare în scopul realizării justiției formează obiectul Odorologiei judiciare.

Mirosul corpului uman este invizibil, volatil și individual, având drept surse: respirația, transpirația, materiile fecale, gaze etc. formând un așa-numit "bucet olfactiv" al persoanei.

Descoperirea și valorificarea. Ele se păstrează o perioadă de timp și se degradează sub acțiunea vântului, ploii etc. Sunt conservate prin împiedicarea pătrunderii altor persoane în zonă până la aducerea câinelui de urmărire. Obiectele suspectate de a purta urme se indică și se ambalează pentru a fi prezentate câinilor dresați în acest scop.

5. Urmele sub formă de obiecte sau resturi de obiecte. Sunt cele care creează suspiciunea că au fost utilizate de infractori: îmbrăcăminte, mănuși, căciulă, instrumente utilizate la săvârșirea infracțiunii.
6. Urmele formate din alimente sau resturi de alimente.
7. Urmele formate din resturi de fumat și de iluminat.
8. Urmele sub formă de sfori, cordoane, frânghii, resturi ale acestora. Prezintă importanță modul frânghiei spânzuratului (varietăți)
9. Urmele de praf și noroi. Praful este un conglomerat de particule foarte mici provenite din substanțe de natură organică sau anorganică. Prin studii microscopice se poate stabili mediul din care provine (minereu, rumeguș etc.)
  - Se caută pe haine, lenjerie de pat etc.
  - Fixarea se efectuează prin descriere, fotografiere și se ridică asemănător altor urme.

Urmele de noroi se caută pe haine, dușumele etc. și se fixează în același mod.

10. Microurmele de la locul faptei sunt orice particule foarte mici de materie descoperite pe obiecte ori persoane ce au legătură cu infracțiunea cercetată. Clasificare: animale
  - vegetale
  - minerale

Se caută cu lampa portativă și lupa; se fixează identic.

Urmele de incendiu

Incendiul este un fenomen fizico-chimic prin care se produce arderea substanțelor combustibile în prezența oxigenului din aer. Se prezintă sub forme variate, cel mai adesea fiind obiecte parțial distruse, diferite reziduuri ale arderii.

Există incendii : naturale, accidentale și intenționate

A. Incendiile naturale

I. Electricitatea atmosferică:

- fulgerul este descărcarea electricității între doi nori;
- trăznetul este descărcarea electricității între nori și pământ

II. Razele solare provoacă incendii când sunt concentrate într-un singur focar fixat pe substanțe sau obiecte inflamabile

III. Autoaprinderile sunt determinate de cauze care își au originea în materialul respectiv (ex.depozitele de cărbune, grâu etc.).

B. Incendiile accidentale pot fi determinate de: mucuri de țigări, chibrite aruncate, lămpi ori sobe manipulate greșit, conductori electrici scurtcircuitați etc.

C. Incendiile intenționate pot fi:

- ImEDIATE, când autorul nu se poate îndepărta prea mult spre a-și realiza alibiuri.
- Incendiul cu întârziere este pregătit din timp prin: așezarea unei lumânări pe o scândură ce plutește pe un material inflamabil; dispozitive de cronometrare; dispozitive de lovire a unui amestec exploziv, fitile etc.

La cercetare se stabilește mai întâi locul de unde a pornit incendiul; se ridică diverse resturi carbonizate; se ridică cenușă și funingine din mai multe locuri punându-se în borcane curate; se ridică urme de afumare de pe tavan; se cercetează cablurile electrice spre a se găsi locul de afumare sau topire.

Balistica judiciară

I. Noțiuni generale despre armele de foc.

Balistica judiciară este o parte a criminalistici care elaborează metodele și mijloacele tehnico-științifice de studiere a armelor de foc, a munițiilor acestora și a urmelor împușcăturii, în vederea identificării armei cu care s-a tras.

Orice armă de foc are 3 părți principale:

- a) Țeava, care asigură precizia de bătaie și dacă este ghintuită imprimă pe proiectil urme importante pentru identificarea armei.
- b) Mecanismul de tragere, constând din: închizător, percutor, camera de explozie, ejector și gheara extractoare. Aceste piese lasă pe tuburile arse urme utile la identificarea armei.
- c) Patul sau mânerul are rolul de a ușura folosirea armei. Pe el se imprimă urmele digitale ale persoanei care trage cu arma.

Operații pregătitoare pentru realizarea împușcăturii: introducerea cartușului în camera de explozie unde este închis cu închizătorul astfel încât să nu aibă joc; prin apăsarea pe trăgaci se pune în mișcare cuiul percutor care lovește capsă; aceasta explodează și aprinde pulberea din cartuș care arde cu mare degajare de gaze și presează proiectilul pe țeavă; ghinturile îi imprimă o mișcare de rotație, proiectilul fiind aruncat cu o viteză de peste 900 m/s.

Din cauza forței de atracție a pământului și a rezistenței aerului proiectilul se deplasează pe o linie curbă numită traiectorie; aceasta are 2 faze: ascendentă și descendentă.

Clasificarea armelor:

1. După lungimea țevii:
  - a) cu țeavă lungă (50- 70 cm)
  - b) cu țeavă medie (20 – 50 cm)
  - c) cu țeavă scurtă (6 – 20 cm)
  - d) Țeava armei are influență asupra distanței și preciziei de bătaie.

Armele cu țeavă lungă sunt carabinele și armele de vânătoare; din categoria armelor cu țeava mijlocie fac parte pistoalele-mitralieră. Armele cu țeavă scurtă deși au distanța de acțiune și precizia de bătaie mult inferioară, întrucât sunt mai ușor de purtat și de ascuns, cu ele se comit cele mai multe infracțiuni. Acestea sunt pistoalele (semiautomate) și revolverele (cu repetiție).

e 2. După suprafața canalului țevii:

f - arme cu țeava lisă: armele de tir, majoritatea celor de vânătoare; ele sunt răspândite în rândul populației civile;

g - arme cu țeava ghintuită; ghinturile sunt plinuri și goluri paralele ce străbat canalul țevii răsucindu-se sub formă de spirale; scopul lor tehnic este de a imprima glonțului o mișcare rotativă în jurul axei sale (elicoidală) pentru menținerea sa cu vârful înainte și străpungerea cu ușurință a aerului și a obiectelor prin care trece; ele diferă de la o armă la alta făcând posibilă identificarea armei.

h Calibrul: - distanța milimetrică între două plinuri opuse diametral

i - la armele de vânătoare cu țeava lisă este un număr abstract și invers proporțional cu diametrul țevii. El este dat de numărul de bile confecționate pentru diametrul țevii dintr-un pfund de plumb (aprox. 0,5 Kg).

3. După modul de funcționare: neautomate, semiautomate și automate.

4. După destinație: de luptă, sportive, de vânătoare, de apărare apropiată, cu destinație specială (de start, semnalizare).

5. După fabricație: arme de fabrică, produse în serie, de construcție proprie (rudimentare) și transformate (țeava retezată, patul retezat) în vederea ascunderii cu ușurință.

II. Munițiile armelor de foc se numesc cartușe și se deosebesc între ele în funcție de caracteristicile canalului țevii armelor pentru care sunt destinate și în funcție de calibrul acestora.

Pentru criminalistică prezintă importanță deosebită după caracteristicile canalului țevii:

- cartușe pentru arme cu țeava ghintuită
- cartușe pentru arme cu țeava lisă

1. Cartușele armelor cu țeava ghintuită sunt prevăzute pentru anumite arme chiar din momentul fabricării; toate au aceleași părți componente: glonțul, tubul, capsă și pulberea:
  - a) Glonțul este cea parte a cartușului care prin proiectare creează efectul urmărit, al împușcăturii.

Pentru a ajunge la distanțe mari se fabrică dintr-un metal greu (plumb) și are formă aerodinamică. Plumbul fiind maleabil este îmbrăcat într-o cămașă protectoare din fier, oțel, cupru etc. care îi conferă glonțului putere de penetrare.

- b) Tubul unește într-un întreg toate elementele acestuia fiind și magazia materialului inflamabil și exploziv.
- c) Capsa se află în rozeta tubului; conține substanța explozivă (fulminat de mercur sau stibiat de plumb) care explodează prin lovire și aprinde pulberea.
- d) Pulberea sau praful de pușcă poate fi:

- neagră
- coloidală

2. Cartușele armelor cu țeava lisă au aceleași părți componente la care se adaugă bura și rondela.

- a) proiectilul constă din alică, mitralii și glonț; până la 5,5 mm diametru proiectilele se numesc alică iar peste acest diametru mitralii; glonțul poate fi: breneke, ideal, bilă;
- b) tubul este fabricat de obicei din carton presat cu rozetă metalică
- c) capsă utilizată poate fi schimbată în caz de folosire a tubului
- d) pulberea mai des utilizată este cea cu fum
- e) bura se confecționează din pâslă și desparte pulberea de proiectile; dacă e găsită la locul faptei este utilă la determinarea calibrului cartușului
- f) rondela este fabricată din carton presat și se află la gura tubului pentru a împiedica ieșirea proiectilelor din cartuș.

3. Urmele armei imprimate pe muniție

- a) La armele cu țeava ghintuită pe glonț se imprimă urmele macroreliefului și microreliefului. Urmele lăsate de ghinturi se prezintă sub formă de striții paralele vizibile cu ochiul liber. Prin ele se stabilesc: numărul ghinturilor, direcția și unghiul de răsucire, distanța dintre plinuri și lățimea plinurilor. Aceste date indică sistemul armei.

Urmele microreliefului canalului țevii se prezintă tot sub formă de striții paralele datând din timpul fabricării armei. Ele nu sunt vizibile cu ochiul liber; alte caracteristici se mai formează în timpul utilizării armei.

Urme utile pentru identificare sunt create pe muniții de alte piese ale armei: percutor, închizător, gheara retractoare etc.

- b) La armele cu țeava lisă prezintă interes urma percutorului.

4. Urmele împușcăturii

- a) Urmele proiectilului în corpul uman au următoarele caracteristici: glonțul formează orificiul de intrare cu minus țesut; pe marginile orificiului de intrare se formează inelul de ștergere (vaselină, funingine etc.) inelul de metalizare creat la intrarea în țesutul osos; canalul de forma unui trunchi de con cu baza mare în direcția mișcării.

- b) În funcție de distanța de tragere pe corp rămân și alte urme:

- Când țeava este lipită orificiul de intrare este mai mare decât calibrul glonțului iar marginile sunt sfărtecate de acțiunea gazelor; poate apărea inelul de contuzie din cauza reculului.

- Când țeava este la 5 – 10 cm distanță, lipsește inelul de contuzie dar apare “tatuajul împușcături” format din reziduuri intrate în epidermă.

- Când distanța depășește acțiunea gazelor și a flăcării orificiul de intrare este aproape egal cu calibrul glonțului iar fricelele de pulbere nearsă sunt dispersate mai mult.

- În tragerile de la distanțe mari lipsesc urmele factorilor suplimentari.

- c) Caracteristicile urmelor împușcăturii create de glonț pe diferite obiecte în raport de natura lor și distanța de tragere.

- orificiile de intrare în sticlă sunt ceva mai mari decât calibrul glonțului iar în jurul lor se află fisuri radiale și concentrice.

- orificiile în lemn sunt mai mici decât calibrul glonțului iar cele de ieșire mai mari

- orificiile în metal au diametrul apropiat de calibrul glonțului cu marginile împinse înainte.
  - d) În tragerile de la distanțe mici în jurul orificiilor de intrare se imprimă factorii suplimentari ai împușcăturii: reziduurile împușcăturii (pulberea arsă și nearsă) care acționează până la 2,5 m; funinginea până la 30 cm; flacăra până la 30 cm; gazele până la 10 cm.
5. Cercetarea locului faptei în infracțiunile comise cu arme de foc.
- Activități imediate:
- delimitarea locului faptei și împiedicarea pătrunderii curioșilor;
  - dacă victima este în viață se iau măsuri de salvare;
  - perceperea locului faptei și a obiectelor din câmpul infracțional;
  - constatarea urmelor mai însemnate;
  - descoperirea armelor corp-delict;
  - extragerea gloanțelor din obiectele țintă;
  - ridicarea și ambalarea urmelor descoperite;
  - stabilirea locului din care s-a tras;
6. Expertiza balistico-judiciară : are ca obiect examinarea armei, muniției și obiectelor pe care rămân urmele de gloanțe, alice sau mitralii.

Cercetarea criminalistică a actelor scrise

1. Noțiuni generale. Sub denumirea de act scris sau de document în criminalistică se înțelege orice înscris tipărit, dactilografiat, manuscris, schiță, desen prin care se atestă starea civilă, identitatea personală, pregătirea școlară ori profesională, încheierea de contracte, declarații etc.

Cercetarea criminalistică a actelor scrise impune rezolvarea următoarelor sarcini: ridicarea actelor, stabilirea materialului și a substanței cu care a fost scris, determinarea vechimii, descoperirea falsului, cercetarea biletelor de bancă, a timbrelor și a monedelor falsificate, a textelor bătute la mașină, identificarea persoanelor după scrisul de mână ori dactilografiat, citirea textelor cifrate și invizibile.

2. Ridicarea și conservarea actelor scrise se face în așa fel încât urmele existente să nu fie distruse și să nu se creeze altele noi:
- se ridică cu penseta sau cu mănuși dacă ne interesează urmele de mâini;
  - nu se fac îndoituri noi respectându-se vechile pliuri;
  - nu se cos la dosar ci se introduc în plicuri.

Înainte de a fi trimise expertului, actele se supun de organele judiciare unei cercetări generale (natură, destinație, materialul suport, substanța scrierii, ștampile, rezoluții, neconcordanțe, modificări etc.) și speciale (examinare sub diverse unghiuri de incidență a luminii, în transparentă, în detaliu cu lupa, sub radiații invizibile).

Cercetarea prealabilă ajută la formularea întrebărilor.

B) Ridicarea actelor deteriorate și conservarea lor.

1. Actele rupte: fragmentele se așează cu penseta pe o sticlă plană, începând cu marginile, până la reconstituire.

Peste fragmente se așează altă sticlă care se lipește la margini cu prima. Dacă nu ne interesează urmele de mâini, bucățile se pot lipi cu poliacetat de vinil care prin evaporare se transformă într-o peliculă subțire transparentă.

2. Actele distruse prin ardere se ridică și se conservă prin diferite procedee, în funcție de măsura deteriorării lor:
- Când actul e găsit arzând, se întrerupe arderea prin împiedicarea alimentării cu oxigen prin închiderea burlanului și a gurii sobei, acoperirea cu un vas etc. Nu se recomandă stropirea cu apă sau acoperirea cu cârpe ude.
  - Hârtia se ridică cu ajutorul unui curent de aer, pe o bucată de carton și se ambalează într-o cutie cu vată. Actul ars se pulverizează cu vapori de apă și ulei de ricin, apoi cu șerlac pentru protecție. Se examinează în laborator.

3. Stabilirea materialului suport și a substanței folosite pentru scriere:

A) Materialul suport este de obicei hârtia și mai rar pânza, lemnul etc. Se determină: greutatea specifică, grosimea, elasticitate, culoare, nuanța de culoare, filigranare, compoziție chimică.

- B) Substanța utilizată la scriere permite stabilirea vechimii actului, adăugirilor și altor falsuri:
  - a) Cernelurile se deosebesc între ele prin nuanța de culoare fiind preparate după rețete diferite. Scrisurile cu cerneală se pot examina microscopic, spectroscopic, sub radiații ultraviolete etc.
  - b) Pastele pentru stilourile cu bile sau cu fibre suport fabricate ca și cernelurile după rețete variate. Prin analize de laborator se pot stabili nuanțele de culoare și conținutul chimic.
  - c) Creioanele negre și cele colorate conțin mine din grafit și caolină, substanțe minerale de diferite culori și clei. Scrisul este examinat prin aceleași metode.

4. Stabilirea vechimii actelor este necesară când nu se cunoaște data întocmirii sau când există dubii asupra datei menționate. Ca element de comparație se folosesc conținutul spiritual, proprietățile hârtiei, ale cernelii sau minei, caracteristicile mașinii de scris.

5. Stabilirea falsului în acte

Actele pot fi falsificate total sau parțial.

Falsul în acte se realizează prin: înlăturarea, acoperirea sau adăugarea de text, contrafacerea scrisului, falsificarea ștampilelor și a semnăturilor.

a) Falsul prin înlăturare de text are loc pe cale mecanică (răzuire, radiere) și chimică (corodare, spălare).

b) Falsul prin acoperire de text se realizează cu hașuri de aceeași substanță ca și scrisul sau se creează peste scris pete de cerneală sau altă substanță. Scrisul este fotografiat în radiații infraroșii sau pe verso, cu lumina în transparență.

Scrisul cu cerneluri invizibile (simpatice) este întâlnit uneori în practică. Sunt folosite mai frecvent: sucul de lămâie sau ceapă, lapte dulce, salivă, urină, acid sulfuric diluat etc. Ele se pun în evidență sub acțiunea căldurii sau prin tratare cu anumiți reactivi chimici.

c) Falsul prin adăugare de text constă în adăugarea la textul existent a unor semne ori cuvinte. Se recunoștește după: prescurtări neobișnuite, înghesuirea literelor sau cifrelor, orientarea diferită a rândurilor, elementele de detaliu ale celor două scrisuri cu autori diferiți, diferența de pigmentație a cernelii.

d) Falsul prin contrafacerea scrisului se realizează prin copiere și imitare (cu modelul autentic în față sau din memorie).

e) Falsul ștampilelor se realizează prin contrafacere, desenarea pe act a unei impresii de ștampilă, transferarea impresiunii autentice pe actul fals (cu o peliculă, hârtie fotografică umezită, sticlă gelatinată, albuș de ou fiert).

6. Cercetarea textelor dactilografiate – se face în scopul determinării mărcii mașinii de scris, caractere, pas, distanța între rânduri și identificării ei (deformarea, devierea caracterelor), delimitării perioadei când a fost dactilografiat actul și identificării dactilografului (în raport de tehnica dactilografierii, grad de cultură, reguli gramaticale etc.).

7. Identificarea persoanei după scrisul de mână

Expertiza criminalistică (grafică sau grafoscopică) a scrisului de mână are drept scop identificarea scriitorului necunoscut prin cercetarea comparativă a unui înscris. Grafologia este știință distinctă; ea studiază scrisul de mână pentru descifrarea însușirilor psihice ale persoanei.

Scrisul se formează de-a lungul multor ani de exerciții devenind o deprindere. El are numeroase caracteristici generale dar și trăsături individuale.

A) Conținutul spiritual și evoluția grafică a scrisului. Se referă la ideile expuse, limba folosită, stilul, formele dialectale etc.

Evoluția grafică este dată de ușurința cu care scrie persoana, de experiența acesteia. Scrisul poate fi: inferior, superior, mediu.

B) Caracteristicile grafice ale scrisului

1. Caracteristici generale: forma, dimensiunile semnelor, repartizarea scrisului, înclinarea, continuitatea, gradul de apăsare a traseului, direcția rândurilor, forma liniei de bază etc.

2. Caracteristici individuale

a) Construcția semnelor grafice vizează modul de realizare a fiecărei cifre sau litere, îndeosebi la scrisul evoluat.

b) Numărul elementelor componente ce intră în construcția semnelor grafice evidențiază continuitatea scrisului persoanei.

c) Forma elementelor componente ale semnelor grafice privește modalitățile de bază sub care se realizează trăsăturile literelor și ale cifrelor în ansamblul scrisului de mână.

- d) Direcția mișcării instrumentului de scris.
- e) Începerea semnelor grafice
- f) Finalizarea semnelor grafice
- g) Legarea semnelor grafice
- h) Scrierea unor elemente separate ale anumitor semne grafice.

3. Scrisul deghizat are drept scop ascunderea adevăratului autor. Deghizarea se poate efectua prin scrierea cu mâna stângă, cu caractere de tipar, prin schimbarea direcției scrisului obișnuit, cu mâna înmănușată etc. Identificarea se face după caracteristicile “scăpate” din scrisul obișnuit.

- 4. Probele de scris se administrează de către organele judiciare, ele putând fi libere și la cerere. Probele libere constau din înscrisuri întocmite anterior.

Probele la cerere se iau prin dictarea întregului text sau a unor cuvinte în care intră literele și legături similare cu cele din actul examinat.

Înregistrarea penală

- 1. Importanța și felurile înregistrării penale.

Este o evidență sistematică a unor categorii de persoane, animale și obiecte pentru eventuala lor identificare ulterioară. Astfel, se înregistrează pe fișe persoanele supuse urmăririi penale și infractorii deja condamnați; persoanele dispărute; cadavrele neidentificate, animalele și obiectele pierdute etc.

2. Înregistrarea alfabetică cuprinde numele, prenumele, numele anterior, porecla, data și locul nașterii, naționalitatea, domiciliul stabil și temporar, starea civilă, cu sau fără copii, profesiunea, locul de muncă, semnalmente, antecedente penale, fapta pentru care este învinuit sau condamnat.

Pentru cadavre se trec locul și împrejurările descoperirii cadavrului, sexul, vârsta aproximativă, cauza morții, descrierea îmbrăcămintei și a obiectelor găsite asupra sa, leziunile, tatuaje, cicatrice, numărul dosarului, numele organului care a efectuat urmărirea.

Fișa înregistrării alfabetică trebuie să cuprindă formula dactiloscopică și fotografia de identificare.

3. Înregistrarea animalelor sau obiectelor pierdute se aplică la acele obiecte și animale care au o valoare anumită și caracteristici bine definite iar obiectele și animalele lăsate de infractor la locul faptei se înregistrează indiferent de valoarea lor. Sunt înregistrate îmbrăcămintea, bijuteriile, armele, mașinile, tablourile de importanță artistică.

Fișele de înregistrare penală se sortează în ordine alfabetică după denumire, la obiecte, specie și nume la animale.

4. Înregistrarea după procedeele aplicate de infractori (modus operandi) prescurtat “mos”. Prezintă importanță pentru continuarea aceluiași gen de infracțiuni, în vederea identificării autorilor.

5. Înregistrarea dactiloscopică. În România se practică, în principal, înregistrarea dactiloscopică decadactilară, caracterizată într-o formulă de bază a celor zece degete de la mâini după criteriile de împărțire a dactilogramelor în tipuri, completată cu înregistrarea monodactilară.

- A. Pentru clasificarea dactilogramelor, degetele arătătoare de la ambele mâini se notează cu litere majuscule de la tipul reliefului papilar pe care îl au. Celelalte degete se notează cu cifre.

Astfel, adelticele se notează cu A sau 1, dextrodelticele cu D sau 2, sinistrodelticele cu S ori 3, bidelticele cu B sau 4, tridelticele cu T ori 5, quadrodelticele cu Q ori 6, simianele și dantelformele cu O sau o (zero) iar cele nedefinite cu X sau x (mic).

Se realizează o formulă primară sub formă de fracție: simbolurile dactilogramelor mâinii drepte la numărător iar cele de la mâna stângă la numitor.

- Ex. $\frac{B-2434}{S-5241}$

- B. Formula secundară se întocmește când din cauza numărului mare de fișe, peste 50 de fiecare formulă, clasificarea lor numai în tipuri devine insuficientă. Subclasificarea se face la degetele arătătoare sau chiar la toate dacă este necesar, în următoarea ordine: arătător, mijlociu, inelar, mic iar la sfârșit degetul mare; sub formă de fracție cu mâna dreaptă la numărător și mâna stângă la numitor.

- C. Înregistrarea monodactilară nu poate fi utilizată drept punct de plecare la stabilirea formulei decadactilare dar permite verificarea dacă urmele de la locul faptei au fost create

sau nu de o persoană înregistrată anterior. Ea reprezintă un supliment al înregistrării alfabetice decadalitare.

Identificarea persoanelor după metoda portretului vorbit

Metoda portretului vorbit este folositoare pentru identificarea persoanelor dispărute sau care sunt supuse urmării penale ori condamnate.

Există două categorii de trăsături:

- statice
- dinamice

Trăsături statice:

1. Talia – scundă până la 160 cm

- mijlocie între 160- 174 cm
- înaltă peste 174 cm

se are în vedere că lungimea cadavrelor este mai mare cu 2-3 cm din cauza elaxării tendoanelor

2. Constituția fizică

- după sistemul osos și muscular: - solidă (robustă)
- mijlocie
- osoasă
- după țesutul adipos : slabă
- mijlocie
- grasă

3. Mărimea capului este raportată la mărimea corpului

Poate fi:

- mic
- mijlociu
- mare

4. fața – după formă este ovală, rotundă, dreptunghiulară, pătrată, triunghiulară cu baza în sus și jos și mai rara, rombică

- părul se descrie după culoare, grosime, formă și inserție frontală; chelia poate fi parțială, frontală tonsoală și totală
- fruntea se descrie după profil, lățime, înălțime și particularități
- sprâncenele – după grosime și contur
- ochii – după culoare, mărime, proeminență, distanță interoculară și particularitățile privirii (strabism)
- nasul – după rădăcină, mărime, contur, proeminență, lățime și poziția bazei sale
- gura – după mărime, contur, poziție, ținută
- buzele se descriu după grosime, proeminență, particularități și malformații
- bărbia – după înclinație, înălțime, lățime, particularități (bilobată sau cu gropiță)
- tenul – după culoare, dilatația porilor, semne particulare (eczeme, negi etc.)
- ridurile – după formă și adâncime
- pavilionul urechii – după mărime, formă, poziție față de cap, după detalii anatomice: helixul, antehelixul tragusul, antetragusul, lobul, conca, fosa, fosa naviculară.

Semnele particulare ale persoanei sau cadavrului: anomalii anatomice, intervenții chirurgicale, cicatrici după accidente , tatuaje (decorații, inscripții profesionale sau obscene, simboluri erotice etc.).

Trăsături dinamice

- ținuta corpului – este determinată de contractarea mușchilor în mers, activitate profesională (suitorii, profesorii), suferințe fizice sau psihice (reumatism etc.)
- ținuta capului – dreaptă, aplecată stânga, dreapta, pe spate
- ținuta mâinilor – la spate, la reverul haine, în buzunare (la persoane cu funcții de conducere sau needucate)
- mersul – e determinat de lungimea piciorului, talie și temperament
- vocea – înălțimea, intensitatea timbrului; vorbirea – clară, neclară, grăbită, lentă, răgușită, bâlbăită

Bâlbăiala – clonică – repetarea primei slabe

- tonică – dificultatea de a articula prima silabă

Tahilalia – ritmul accelerat al vorbirii

Bradilalia – vorbire încetinită greu de urmărit

Dislalia – alterarea aspectului fonetic al vorbirii – pronunțându-se defectuos anumite sunete (rotacismul, pelticia etc.)

Rinolalia – nazalizarea suplimentară ori insuficientă

Mimica și pantomima – obiceiuri de a manifesta interiorul: încrețirea frunții la concentrare, rictusul gurii cu exteriorizare a îndoielii, disprețului, ironiei, revoltei; obiceiul de a închide un ochi în cazul unei îndoieli sufletești etc.

Planificarea urmăririi penale

1. Noțiuni generale și principiile planificării

În noțiunea de planificare a urmăririi penale se includ analiza și aprecierea datelor existente referitoare la infracțiune, elaborarea versiunilor și ordonarea activităților ce trebuie întreprinse în procesul administrării probelor și termenelor de îndeplinire.

Planificarea urmăririi penale se face pe baza datelor existente în cauză, după anumite principii, c respectarea normelor de drept procesual penal. Planul se completează în funcție de noile împrejurări ce apar.

Principii

- individualitatea muncii de urmărire penală – rezultă din caracterul individual al fiecărei infracțiuni, fiecare cu un drum concret de cercetare în raport de natura faptei, împrejurări, persoana făptuitorului, elemente particulare ale infracțiunii
- dinamismul sau mobilitatea – impune necesitatea includerii în plan a unor activități care la început nu au fost prevăzute iar altele, dovedite inutile, să fie eliminate. Planul poate suferi schimbări formulându-se versiuni noi.

2. Elaborarea și verificarea versiunilor

Versiunile sunt presupuneri logice ale organului de urmărire penală referitoare la faptă în ansamblu sau la unele împrejurări ale acesteia. După elaborare ele reprezintă un fir conducător în activitatea organului judiciar.

Obiectul versiunilor: infracțiunea sau un element al ei, autorul etc.

Pentru elaborarea versiunilor avem nevoie de un minimum de date verificate având drept surse mijloacele de probă: declarațiile persoanelor, urme, concluziile experților etc.

Regulă : toate versiunile se verifică paralel, deoarece prin trecerea timpului s-ar pierde din conținutul faptelor, s-ar distruge unele probe etc.

Excepție: versiunile se pot verifica în ordinea evenimentelor ori să înceapă cu versiunea considerată principală.

Rezultatul verificării versiunilor confirmă de regulă una dintre ele. Pot fi confirmate mai multe. Ex.: furt – 2 versiuni privind autorii, ambele adevărate.

Versiunile verificate și confirmate devin situații reale iar cele infirmate devin simple presupuneri înlăturate.

Planul activității de urmărire penală

Constituie ultima parte a planificării urmăririi penale.

Planul cuprinde următoarele:

- elaborarea și verificarea versiunilor
- delimitarea împrejurărilor ce urmează a fi clarificate cu activitățile prin care se vor administra probele corespunzătoare
- activitățile operative din întregul proces de urmărire cerut de natura faptei

Variatatea activităților depinde de natura faptei, participanți etc.

Administrarea probelor se face pe calea ascultării amânunțite a persoanelor, ordonării expertizelor, efectuării reconstituirilor, percheziții etc.

În plan se precizează ordinea efectuării activităților și termenele pentru asigurarea operativității.

Cercetarea la fața locului

1. Noțiunea și importanța – Este una din activitățile procedurale și de tactică criminalistică ale organelor de urmărire penală ce se realizează de obicei la începutul urmăririi penale ce se realizează de obicei la începutul urmăririi penale în scopul cunoașterii nemijlocite a locului faptei, al descoperirii fixării și ridicării urmelor create cu ocazia săvârșirii infracțiunii precum și pentru ascultarea martorilor oculari, a victimelor sau chiar a făptuitorilor.

Prin **locul faptei** se înțelege perimetrul în limitele căruia se află probele materiale create cu ocazia săvârșirii infracțiunii: terenul sau încăperea în care s-a comis infracțiunea, locul rezultatului, împrejurimile, urmele. Ex.: o infracțiune de omor prin împușcare cuprinde: locul unde s-a tras, unde a fost lovită victima, împrejurările.

Uneori există un spațiu omogen (perimetru unic) ex.: o cameră, alteori spațiul este vast.

2. Pregătirea cercetării la fața locului – 2 etape:

A. Măsurile pregătitoare la sediul organului judiciar – organizarea .

- a) Obținerea din surse demne de încredere a datelor necesare despre faptă, loc și timpul săvârșirii, numărul victimelor; se iau măsuri pentru identificarea și prinderea autorului. Se stabilește corect structura echipei de cercetare.
  - b) Transmiterea de sarcini urgente organului de poliție de la locul faptei pentru a le executa până la sosirea echipei: salvarea victimelor, conservarea urmelor, identificarea martorilor etc.
  - c) În raport de natura faptei se constituie echipa de cercetare: procurorul (care conduce), ofițeri din compartimentul judiciar și cercetări penale, expert criminalist, expert tehnic, medic legist, subofițer care conduce câinele de urmărire dacă este cazul.
  - d) Asigurarea participării persoanelor lega interesate: parte civilă, parte responsabilă civilmente, victime, făptuitori. Persoanele fiind încunoștiințate, cercetarea se poate face și în lipsa lor. Făptuitorii trebuie să participe iar când din motive obiective lipsește este reprezentat de apărător.
  - e) Alegerea mijloacelor tehnico-științifice verificarea trusei criminalistice, aparatul de fotografiat, film, camera video etc.
  - f) Organizarea deplasării rapide a echipei la locul faptei, succesul activității fiind în raport invers proporțional cu timpul scurs de la săvârșirea faptei până la valorificarea urmelor.
- B. Măsurile pregătitoare luate la fața locului:
- a) Verificarea modului de asigurare a pazei, salvarea victimelor în viață, dacă s-au identificat martori, dacă a fost identificat și reținut autorul.
  - b) Selecționarea martorilor asistenți, persoane capabile psihic și fizic
  - c) Obținerea de informații generale referitoare la faptă prin discuții cu fiecare persoană și consemnarea în agendă, înregistrarea pe magnetofon.
  - d) Repartizarea sarcinilor: *procurorul* – verifică starea victimelor, menține măsurile privind starea neschimbată a locului faptei; organizează urmărirea, prinderea și reținerea infractorului; participă cu expertul criminalist la descoperirea, fixarea, ridicarea urmelor, cată obiectele corp delict; conduce activitatea de încheiere a procesului verbal.

Ofițerul din formațiunea judiciară – identifică victima, martorii oculari, infractorul, efectuează investigații ajutat de organele locale de poliție; contribuie la căutarea urmelor, obiectelor corp delict etc.

Specialistul criminalist – are activitatea cea mai vastă: intră în perimetrul infracțiunii împreună cu procurorul, contribuie la descoperirea și cercetarea urmelor fără a le mișca, folosește tehnica din dotare; efectuează pe baza rezoluției organelor de urmărire penală, constatări tehnico-științifice; recoltează alimente, băuturi suspecte; interpretează urmele.

Conducătorul câinelui de urmărire – intră pe drumul marcat în câmpul infracțiunii pentru luarea și prelucrarea de către câine a urmelor olfactive; efectuează căutări cu câinele raportează despre urmele găsite; întocmește schița traseului parcurs.

Specialistul medic-legist – stabilește dacă moartea victimei este reală sau aparentă; recoltează și conservă probele biologice; face toaleta cadavrului; examinează corpul făptuitorului împreună cu experții criminaliști și îmbrăcămintea acestuia.

Alți specialiști tehnici, agricoli, veterinari etc. desfășoară activități specifice.

3. Efectuarea cercetării la fața locului

A. Echipa de cercetare, după ce a realizat activitatea pregătitoare trece la cercetarea propriu-zisă: constată starea locului, urmele etc.

Concluziile efectuate cu respectarea normelor Codului de procedură penală și a regulilor de tactică criminalistică:

- a) Efectuarea cercetărilor cât mai rapid după sesizare
  - b) Cercetarea criminalistică și fixarea urmelor se efectuează cu obiectivitate indiferent dacă confirmă sau infirmă versiunile
  - c) Efectuarea cercetării amănunțite prin notarea tuturor particularităților indiferent de importanța lor
  - d) Respectarea cerințelor morale, fără zâmbete, glume la adresa victimei etc.
- B. Cercetarea la fața locului se poate efectua de la exterior spre interior sau invers iar când suprafața este întinsă se parcelează
- C. Se recomandă ca cercetarea criminalistică să se efectueze în două faze: statică și dinamică

Faza statică : activități :

- orientarea de ansamblu pentru delimitarea locului faptei și observarea topografiei
- stabilirea punctului de acces al infractorului în perimetrul infracțiunii, care se marchează cu jaloane, inclusiv traseul
- împărțirea în sectoare a câmpului vast
- examinarea în detaliu a urmelor amenințate cu distrugerea
- fixarea prin descriere și fotografierea urmelor descoperite

Faza dinamică – examinarea fiecărei urme sau obiect în parte micșorându-l.

4. Soluționarea împrejurărilor controversate (împrejurări negative). Ele sunt determinate de contrastul puternic între diferite categorii de urme. Ex. omor – sinucidere (simulare).
5. Reluarea și respectarea cercetării criminalistice la fața locului
  - reluarea este o continuare a unei cercetări criminalistice întreruptă anterior
  - repetarea se efectuează când prima cercetare criminalistică nu și-a atins scopul (situații rare)
6. Procesul verbal de cercetare criminalistică la fața locului – în cuprinsul său se descrie întreaga activitate; 3 părți: preambul, partea descriptivă, încheierea.

Ascultarea martorilor

1. Noțiuni generale

- A. Prin intermediul organelor sale de simț și al gândirii abstracte omul cunoaște ceea ce se întâmplă în lumea înconjurătoare și păstrează multă vreme în memorie imaginile evenimentelor produse în fața sa.

Ascultarea martorilor și a făptuitorilor reprezintă unul din cele mai importante mijloace de probă precum și o cale de verificare a probelor obținute anterior. *Scopul* ascultării: obținerea de date referitoare la cauza cercetată, modul săvârșirii, persoana făptuitorului pentru stabilirea adevărului.

- B. Procesul formării declarațiilor constă în 3 momente:

- a) Perceperea cuprinde senzațiile și percepțiile
- senzațiile sunt modalități de reflectare în creierul omului a însușirilor izolate ale obiectelor și fenomenelor din lumea reală ce acționează nemijlocit asupra organelor de simț; importanța senzațiilor vizuale și auditive;
  - percepția este rezultatul acțiunii unui stimul complex care acționează asupra mai multor analizatori. Ex.: Dacia 1300 Asupra calității percepțiilor subiectului influențează factori obiectivi și subiectivi în sens pozitiv sau negativ.
  - obiecțiuni: varietatea locului faptei (suprafață întinsă, noapte, precipitații, distanța și unghiul de observație, zgomotul etc.)
  - subiecțiuni: relativitatea stabilirii – se formează în procesul educației, în familie, în școală, lecturi individuale, pregătirea profesională și la locul de muncă, creând o diferență spirituală
  - ocazionali – starea generală a organismului în timpul percepției (munca grea, nesomnul, foamea, starea de boală, intoxicația alcoolică etc.).
- b) Memorarea cuprinde ordonarea în conștiința subiectului a celor percepute și păstrarea lor o perioadă de timp în raport cu calitatea memoriei. Prin scurgerea timpului se produce fenomenul uitării.
- c) Reproducerea – constă în proiectarea mentală într-un tablou omogen a imaginilor percepute la locul faptei, selectate și păstrate în anumită ordine prin memorare și apoi redarea lor verbală sau în scris la cererea organului judiciar.

Reproducerea depinde de calitatea percepției și de capacitatea de a reda strâns legată de nivelul de cultură. Până la nivelul reproducerii mentale declarațiile reprezintă fie oglinda reală fie una deformată dar pătrunsă de buna-credință. Modificarea intenționată survine în procesul relatării în fața organului judiciar.

- C. Cunoașterea infracțiunii în momentul planificării ascultării este o necesitate obiectivă pentru alegerea tacticii adecvate în raport de starea sufletească (emoțiile) produse persoanelor.
- D. Persoanele ce urmează a fi audiate pot fi făptuitori, martori sau victime. Ele au perceput personal faptele sau din relatăriile altora.

Organul judiciar trebuie să cunoască procesul dezvoltării psihice și morale, pregătirea profesională, viciile etc. Fiecare persoană are trăsături spirituale moștenite la care se adaugă influența micromediului social: familie, școală, colectiv de muncă.

2. Ascultarea martorului

- A. Martorul în procesul penal este persoana care are cunoștință despre infracțiune și care a perceput-o nemijlocit sau din alte surse.

- B. Fazele ascultării martorului:

- discuțiile prealabile – rol de colaborare a tensiunii; stabilirea încrederii; ele se vor canaliza de la pasiunile martorului, în mod subtil la faptă. Simțindu-se competent martorul își exteriorizează personalitatea
- faza relatărilor libere – excepție : dacă se abate, întrebări sugestive
- faza întrebărilor și de ascultare a răspunsurilor (ascultarea dirijată)
- I. – întrebări despre raporturile dintre persoană anterior comiterii faptei și despre starea generală a organismului în momentul percepției
- II. – întrebări pentru delimitarea activităților infracțiunii, timp, loc
- III. – întrebări pentru aflarea activității întreprinse după comiterea infracțiunii

3. Ascultarea părții vătămate

Partea vătămată este persoana căreia i-au fost cauzate prin săvârșirea infracțiunii suferințe morale sau psihice, ori pagube materiale. Are tendința de a prezenta lucrurile exagerat din dorința răzbunării sau pentru a obține despăgubiri civile substanțiale - discuții cu privire la posibilitatea audierii sale ca martor.

Aceleași faze de audiere, aceleași categorii de întrebări.

Audierea părții vătămate în condiții speciale – când se află în stare gravă.

Se ia legătura cu medicul curant căruia i se cere consimțământul, informații despre leziuni, luciditate. Se pun întrebări scurte despre relațiile anterioare, despre faptă.

Partea vătămată poate fi ascultată repetat sau confruntată cu alte persoane.

4. Ascultarea învinuitului sau inculpatului

Învinuitul este persoana centrală în procesul penal în jurul căreia se desfășoară întreaga activitate de administrare a probelor până la stabilirea adevărului.

A. Pregătirea ascultării – informații despre faptă și persoana făptuitorului

Fazele ascultării:

- discuții prealabile

- relatări libere – fără amenințări, țipete, enervări

dacă neagă și se abate i se pun întrebări cerându-i-se amănunte despre alibi, care se verifică

- întrebări și prezentarea probelor : - tactica audierii progresive

- tactica audierii frontale

- ascultarea repetată

5. Ascultarea minorilor

A. Pregătirea ascultării:

- informații despre faptă și persoana minorului de la părinți, rude, pedagogi sau colegi

Factori ce intervin: experiența de viață redusă, emotivitate ridicată, subiectivitate, fantezie prolifică etc. Unii vor să braveze să facă pe eroii să păstreze secretul, să completeze relatarea cu fapte din imaginație.

B. Fazele ascultării

- Discuții prealabile – despre preocupări, școală pentru a-și învinge timiditatea și a câștiga încredere

- Relatări libere

- Întrebări – 3 categorii: activități anterioare; faptă; după săvârșirea faptei

6. Ascultarea repetată

A. Indiferent de calitatea procesuală a persoanei care a făcut declarații într-o audiere primară, dacă este necesar, ea poate fi solicitată de organul judiciar să-și completeze relatările anterioare, să precizeze unele situații ori secvențe sau chiar să le schimbe în cadrul unor ascultări repetate.

Pregătirea presupune ordonarea problemelor ce trebuie verificate.

B. Fazele ascultării repetate:

- relatarea liberă

- întrebări

7. Confruntarea

Este o ascultare repetată și simultană a două persoane audiate anterior între declarațiile cărora există evidente contradicții

A. Pregătirea – date despre contradicții și persoanele confruntate

B. Procesul confruntării – se recomandă introducerea în cabinet mai întâi a persoanelor sincere apoi a celeilalte pentru a realiza elementul surpriză; Ambele persoane stau cu fața spre organul de urmărire penală pentru a le observa mimica și gesturile. Persoana nesinceră are nevoie de mari eforturi pentru a-și controla expresiile, gesturile, fluența vorbirii.

Întrebări: dacă se cunosc, relații, despre faptă

8. Mijloacele de fixare a declarațiilor

A. Procesul verbal de ascultare:

- partea introductivă

- partea descriptivă

- încheierea

B. Fonograma și videofonograma

Reconstituirea

1. Reconstituirea este una din activitățile procedurale și de tactică criminalistică pentru verificarea probelor administrate în cauză și obținerea de probe noi. Ea este o reproducere totală sau parțială a activității infracționale și a împrejurărilor acesteia.
2. Pregătirea reconstituirii: mobilizarea persanelor, pregătirea mijloacelor materiale și tehnico-științifice
3. Desfășurarea reconstituirii- în aceleași condiții de loc, timp; dacă ele nu sunt esențiale pot să fie diferite, verificându-se afirmațiile persoanelor.
  - a) verificarea posibilității de observare
  - b) verificarea percepției auditive
  - c) reproducerea experimentelor pentru verificarea efectuării unor acțiuni
  - d) verificarea modului de formare a unor urme
4. Fixarea rezultatelor reconstituirii
  - a) Procesul verbal de reconstituire:
    - partea introductivă
    - partea descriptivă
    - încheierea
  - b) Mijloace tehnice : fotografiere, filmare, imprimarea pe bandă

Percheziția și ridicarea de obiecte sau înscrisuri

1. Percheziția este o activitate tactică desfășurată de organele judiciare în scopul descoperirii și ridicării obiectelor, documentelor sau valorilor ce prezintă importanță pentru cauza cercetată precum și în vederea descoperirii persoanelor care se ascund răspunderi penale.
2. Percheziția persoanei se face prin căutarea obiectelor și a urmelor pe și în corpul omului, pe și în interiorul îmbrăcăminteii.

Pregătirea – măsuri de prevenire a unor incidente

Se percheziționează: îmbrăcăminte, bagajele, corpul omului, animalele însoțitoare, examen radiologic, se administrează purgative pentru eliminarea obiectelor.

3. Percheziția în încăperi:

Pregătire: date despre obiecte, persoană, locul percheziției, pregătirea echipei și a mijloacelor tehnice și doi martori asistenți.

Faze :

- se ia cunoștință de locul percheziționat și se împarte munca echipei pe încăperi
- căutarea obiectelor în funcție de natură, dimensiuni etc., în pereți, dușumele, mobilier, vase cu flori etc.; persoanele interesate sunt urmărite spre a vedea cum reacționează.
4. Percheziționarea locului deschis: curte, grădină, terenuri cultivate; 2 faze: recunoaștere și cercetarea minuțioasă cu detector, sonde etc.
5. Fixarea percheziției în procesul verbal:
  - partea introductivă
  - partea descriptivă
  - partea finală
6. Ridicarea de obiecte sau acte este asemănătoare cu percheziția dar se știe la cine se află

obiectul căutat iar deținătorul nu neagă.

Se încheie un proces verbal cuprinzând trei părți.

Prezentarea pentru recunoaștere a persoanelor, cadavrelor, obiectelor, animalelor.

Arestarea, urmărirea persoanelor și a bunurilor.

Arestarea constă în lipsirea de libertate a persoanei de către organul de urmărire penală.

Probleme tactice se ivesc când infractorul se sustrage urmăririi penale.

Expertiza și constatarea tehnico-științifică

Prin săvârșirea mai multor categorii de infracțiuni la fașa locului se creează variate urme datorită modului în care se acționează, instrumentelor utilizate, pierderii anumitor obiecte și substanțe (martori muți).

Pentru examinarea acestor urme organul de urmărire penală dispune efectuarea constatării tehnico-științifice, medico-legale sau expertizei corespunzătoare.

Rezultatul cercetărilor specialiștilor este consemnat într-un raport de constatare sau de expertiză sub formă de concluzii ce reprezintă mijloc de probă, deus la dosar.

Expertize: criminalistice, medico-legale, psihiatrice, contabile etc. art.116-117 C.pr.pen

Expertiza criminalistică: dactiloscopică, a scrisului, balistică etc.

Constatarea tehnico-științifică se dispune când există riscul dispariției unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt (art.112 – 113 C.pr.pen.). Ex. accidente de muncă, circulație rutieră etc.

Sunt efectuate de specialiști ce funcționează pe lângă instituția de care aparține organul de urmărire penală.

Pregătirea și depunerea expertizei sau a constatării tehnico-științifice.

Organul judiciar examinează utilitatea, selectează mijloacele materiale de probă, a mijloacelor materiale de comparație, redactează apoi rezoluția sau ordonanța prin care dispune efectuarea expertizei sau raportului tehnico-științific (3 părți): partea introductivă; partea descriptivă; partea dispozitivă.

Pune la dispoziție: mijloacele materiale, actele de urmărire penală, stabilește termenul.

Discuții cu expertul.

Concluziile expertului și aprecierea lor: Rezultatul se consemnează într-un raport de expertiză sau de constatare tehnico-științifică care are trei părți: introductivă; descriptivă; concluzii – de obicei se limitează la întrebări. În caz de îndoială dispune o nouă expertiză. Concluziile nu sunt obligatorii, pot fi discuții admise sau respinse argumentat.

Răspunsurile pot fi: pozitive; negative; de probabilitate.

Metodica cercetării infracțiunilor de omor

Conform studiilor efectuate de organismele specializate internaționale asupra tendințelor criminalității, funcționarii sistemelor de justiție penală și strategiilor în materie de prevenire a crimei, constatăm o creștere globală a criminalității, tendință înregistrată și de infracțiunile contra vieții.

Din datele furnizate de statistici și din studiile efectuate la nivel național rezultă că România se înscrie, cu unele particularități în contextul evoluției criminalității mondiale¹⁰. Tendința de creștere sau cel puțin de menținere la un nivel ridicat al multor categorii de infracțiuni, între care se situează cele împotriva vieții, atrage atenția asupra necesității coordonării eforturilor pe toate planurile pentru a se asigura o eficiență mai bună în combaterea fenomenului infracțional.

Acest imperativ este relevant întrucât deosebi de creșterea îngrijorătoare la nivelul țării a numărului cauzelor privind infracțiuni de omor rămase cu autori nedescoperiți, potrivit statisticii de la 76 omoruri în 1989 la 281 în anul următor și la 494 cazuri în 1994. Căderea ușoară cu 9,5% înregistrată în 1995, a fost apreciată ca un indiciu încurajator, relevând intensificarea stăruinței pentru descoperirea autorilor infracțiunilor de omor, o mai judicioasă organizare a muncii și o coordonare mai eficientă a membrilor echipelor de cercetare.

În investigarea infracțiunilor contra vieții se impune astfel adoptarea acelor metode și reguli tactico-penale precum și a mijloacelor tehnico-criminalistice care și-au dovedit eficiența în practică nemijlocit la descoperirea operativă a autorilor și la tragerea lor, promptă, la răspundere penală.

Una dintre regulile de bază după care trebuie să se orienteze organele judiciare în cercetarea infracțiunilor de omor, o reprezintă *organizarea judicioasă a anchetei și planificarea urmăririi penale*.

Literatura de specialitate a relevat importanța acestei reguli metodologice pentru determinarea cu precizie a direcțiilor și întinderii cercetărilor, în scopul clarificării complete a împrejurărilor săvârșirii omorului și al identificării autorului¹¹. În cadrul planificării, o poziție centrală o deține elaborarea versiunilor de urmărire penală, referitoare la natura morții violente (omor, sinucidere sau accident), la

¹⁰ Analiza activității desfășurate de Ministerul Public în anul 1995, pag.15

¹¹ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol.II, pag.188

persoana autorului, la mobilul și scopul infracțiunii și la împrejurările sau condițiile în care a fost săvârșită. În vederea elaborării versiunilor, procurorul care conduce ancheta trebuie să dispună de un minim de date precise și concrete, referitoare la faptă. Aceste date sunt obținute pe cale procesuală, cu ocaziile cercetării la fața locului, efectuării de constatări tehnico-științifice, ascultări de martori etc. precum și din izvoare extrapenale: investigații, zvonuri, scrisori anonime etc.

În cercetarea infracțiunii de omor, primele date sunt desprinse de organul de urmărire penală pe baza cercetării la fața locului, a examinării cadavrului și efectuării constatării sau expertizei medico-legale. Coroborarea și interpretarea obiectivă a datelor obținute, prin activitățile procedurale menționate, permite în majoritatea cazurilor, elaborarea de versiuni plauzibile cu privire la natura morții.

Dacă di cercetarea locului faptei și constatarea medico-legală rezultă cu certitudine că ne aflăm în fața unei morți violente și că persoana decedată nu-și putea provoca singură leziunile, este evident că nu pot fi elaborate decât două versiuni principale: omor sau accident. Cauza se simplifică și mai mult în situația în care din întregul tablou infracțional, din datele primelor cercetări se conturează fără dubiu concluzia că fapta constituie un omor.

Într-un caz de moarte violentă survenit pe raza comunei Bistra, județul Alba, victima a fost găsită în locuința sa, într-o baltă de sânge, prezentând multiple plăgi înțepate în coapsa piciorului stâng. Examinarea cuțitului găsit lângă cadavru, a conformației și dispunerii leziunilor, a permis confirmarea versiunii că victima și-a produs singură leziunile lovindu-se cu cuțitul, după încercări prealabile, într-un acces de furie, în timp ce stătea la masă și consuma băuturi alcoolice. Ulterior această versiune a fost confirmată și de alte probe, cauza fiind pe deplin elucidată prin înlăturarea suspiciunii că decedatul ar fi fost victima unei heteroagresuni.

În alte situații sunt identificate indicii puternice cu privire la existența unui conflict care însă nu se află în raport de cauzalitate cu decesul.

Astfel, într-un caz produs pe raza municipiului Aiud, ajungând la fața locului, echipa de cercetare a găsit la sediul organelor de poliție, bănuitul care recunoștea că a avut un conflict verbal cu decedatul, precum și vecinii care confirmau existența unui schimb de replici între cei doi. La fața locului, a fost găsit cadavru prezentând leziuni de cădere, superficiale, pe mâini și pe față, culcat la baza scării de acces în locuința bănuितului. După efectuarea autopsiei s-a infirmat versiunea că victima ar fi fost împinsă pe scări deoarece s-a constatat că moartea acesteia a fost neviolentă, ea datorându-se unei pancreatite acute.

Cercetând cauzele privind morți violente, procurorul nu trebuie să piardă din vedere posibila disimulare a omorului printr-un accident sau sinucidere, când din actele premergătoare nu se desprind date suficiente de clare, care să permită o încadrare juridică corectă a faptei, mai ales în cazul sesizării unor împrejurări negative.

Într-un alt caz, survenit în comuna Jidvei, județul Alba, victima fiind găsită spânzurată în podul grajdului, s-a formulat o primă versiune în sensul că aceasta s-ar fi sinucis deoarece a rămas singură după plecarea definitivă a soției sale în Germania. La examinarea medico-legală s-a constatat însă că decedatul prezenta o plagă tăiată, profundă, a gâtului care avea caracter vital. Aprofundându-se verificările cu respectarea altei reguli metodologice esențiale, aceea a cercetării în echipă¹², după o săptămână a fost identificat autorul faptei de omor, în persoana unui vecin a cărui soție avea relații intime cu victima.

După cum se subliniază în literatura de specialitate, o importanță deosebită pentru orientarea cercetării o au versiunile referitoare la autorul omorului și la modul sau scopul infracțiunii. Pentru formularea acestora întrebarea decisivă este: "cărei persoane îi profită omorul sau cine avea interesul să-l comită?". În practică se întâlnesc o mulțime de mobiluri și scopuri fiind imposibilă o inventariere absolută.

Cu privire la criteriile de elaborare a versiunilor este de observat că punctul de plecare al anchetei și în consecință de elaborare a versiunilor îl reprezintă întotdeauna victima, întrucât ea furnizează cele mai prețioase elemente pentru elucidarea cazului. Procurorul trebuie să se conformeze unei reguli metodologice importante potrivit căreia trebuie să se pornească de la faptă la făptuitor¹³.

În elaborarea versiunilor cu privire la persoana autorului și la persoana autorului și la mobilul sau scopul omorului, trebuie să ne raportăm la câteva mari *categorii de date*:

---

¹² O.Năstase – Unele aspecte teoretice și practice privind cercetarea infracțiunilor de omor – Buletinul de criminalistică și criminologie nr.1 – 2/1993, pag.35

¹³ Ghe.Zaharachescu – De la versiune la realitate. Probleme de criminalistică și criminologie nr.1-2/1986, pag.27

- I. Date obținute din cercetarea la fața locului și din examinarea cadavrului, pe baza cărora pot fi desprinse concluzii referitoare la persoana autorului, la faptul că acesta cunoștea topografia locului sau era o cunoștință apropiată a victimei, la mobilul faptei (furt, viol, răzbunare), la modul de operare și la mijloacele vulnerante întrebuintate.

Astfel, într-un caz de omor deosebit de grav săvârșit în comuna Lunca Mureșului, județul Alba, pentru a sustrage darurile primite la nuntă, în sumă de 10.000.000 lei, victima care îngrijea casa a fost găsită de nuntași, dimineața, decedată, prezentând multiple leziuni înjunghiate. Formulându-se mai multe versiuni cu privire la autorul faptei ca fiind unul dintre nuntașii sau vecinii care erau cunoscuți de victimă și știau topografia locului, acesta a fost identificat în persoana unui vecin care prezenta o plagă mușcată pe obraz, plagă ce corespundea formulei dentare a decedatei. Și în acest caz, versiunea reală a fost conturată și confirmată prin rezultatele cercetării în echipă, cu participarea activă a medicului legist.

2. Cunoașterea victimei sub multiple aspecte reprezintă pentru organul judiciar o sursă importantă de date utile identificării autorului. Se poate stabili ce activitate desfășura victima în momentele prealabile agresiunii, cum s-a comportat la apariția criminalului, dacă i-a permis accesul în locuință sau nu etc.

3. Date rezultate din audierea martorilor, a rudelor, ori din investigațiile privitoare la victimă. Pot fi cunoscute astfel obiceiurile, pasiunile, viciile, relațiile cu familia și colegii de serviciu precum și unde, când, cu cine și-a petrecut timpul victima înaintea survenirii decesului sau dispariției.

Verificarea versiunilor este o activitate obligatorie în cadrul fiecărei versiuni urmând a se proceda la clarificarea problemelor specifice prin efectuarea activității de urmărire penală prevăzute pentru ipoteza respectivă. Versiunile se verifică concomitent, indiferent de gradul de verosimilitate, acordându-se o anumită prioritate martorilor care prezintă o credibilitate mai mare¹⁴.

O contribuție importantă pentru planificarea urmăririi penale o poate aduce și informatizarea activității procurorului, în general, a activității de criminalistică, în special, având în vedere că unitățile de parchet sunt dotate cu computere pe care deocamdată le utilizează doar serviciile de contabilitate. Efectele impactului informatizării asupra activității procurorului criminalist au fost expuse pe larg într-o comunicare prezentată la consfătuirea procurorilor criminaliști, organizată la București, în 5-7 octombrie 1992¹⁵.

Am readus în discuție cunoscuta problemă a planificării urmăririi penale cu convingerea că manifestând un plus de atenție în organizarea activității de anchetă, vom dovedi mai multă eficiență în descoperirea și în combaterea fenomenului criminalității.

Particularități ale cercetării corupției și criminalității organizate

Schimbarea sistemului politic după anul 1989 a determinat schimbări și în structura criminalității din România, evoluție remarcată de specialiști în toate țările Europei de Est. Fenomenul cel mai semnificativ l-a reprezentat afirmarea virulentă și răspândirea rapidă, în salturi, a corupției și a criminalității organizate pe întreg teritoriul țării.

Constituind veritabile sfidări la adresa ordinii de drept și a justiției, corupția și criminalitatea organizată au luat prin surprindere organele judiciare, care pentru a organiza riposta și-au constituit structuri specifice adaptate pentru reprimarea acestor genuri de infraționalitate.

Reprezentată de grupuri de infractori organizate în ideea înfăptuirii unor activități ilegale conspirate, având drept principal scop obținerea de profituri ilicite ridicate, această criminalitate se manifestă în diferite modalități: traficul de droguri, traficul de armament, explozivi, substanțe toxice și radioactive, traficul cu monedă și alte titluri de valoare false, furtul de autoturisme și traficul internațional cu acestea, corupția etc.¹⁶

În peisajul general al criminalității se detașează corupția, fenomen de pericol social major care distorsionează activitatea normală a instituțiilor publice, a societăților comerciale și constituie o reală amenințare la adresa drepturilor omului¹⁷.

---

¹⁴ Colectiv – *Tratat de tactică criminalistică a M.I.*, pag.21

¹⁵ A.Comșa, *Probleme actuale privind cercetarea infracțiunilor contra vieții*. Buletinul de criminalistică și criminologie nr.1-2/1993, pag.8

¹⁶ Ion Pitulescu, *Crima organizată în România*, pag.151

¹⁷ Peter Deleon, *Corupția politică contemporană americană*;

În raport de domeniile de acțiune și modurile de operare utilizate de grupurile criminale, organele judiciare care efectuează cercetările trebuie să adopte modalități tactico-penale specifice, eficiente, care să asigure o ripostă fermă, concretizată în descoperirea promptă și tragerea la răspundere a infractorilor.

Având în vedere complexitatea problemelor ridicate, o primă regulă tactică o reprezintă instrumentarea acestui gen de cauze *în echipă*, de către procurori și polițiști specializați din cadrul formațiunilor de combatere a corupției și a criminalității organizate. Activitățile de urmărire penală ale echipei trebuie să se desfășoare în baza unui *plan de anchetă* dinamic și minuțios, cuprinzând versiuni logice, activități operative și termene de executare precise¹⁸.

Eficiența aplicării acestei reguli este relevantă între altele și de un caz soluționat de unitățile Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia, în care după o acțiune coordonată a procurorului și a organelor de poliție în temeiul datelor rezultate din anchetă (semnalmente distinctive, accent basarabean), au putut fi identificați și prinși în Punctul de trecere frontieră Ungheni-Sculeni, doi basarabeni care au comis infracțiuni de tâlhărie în municipiul Alba Iulia.

Este de remarcat că aceștia erau membri ai unui grup de infractori organizat, vădind elemente de profesionalism, care au venit în România din Republica Moldova pentru a săvârși sustrageri din locuințele unor persoane cu stare materială bună. Ei și-au cumpărat un autoturism din Ungaria apoi s-au deplasat în municipiul Alba Iulia, unde au urmărit câteva zile un traficant de valută și un medic, pe care i-au atacat noaptea în casă, deposedându-i de mari sume în valută precum și bijuterii¹⁹.

Inițiativa organizării echipei și conducerea cercetărilor trebuie să-i aparțină procurorului căruia, potrivit dispozițiilor legii, îi revine obligativitatea efectuării urmăririi penale în cauzele privind infracțiuni de corupție.

Cităm aici, un alt caz soluționat de unitățile Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia, în care acționând într-o echipă unită procurorul și organele de poliție au descoperit la Vama Deva o filieră de vânzare ilegală prin scutirea de taxe vamale pentru autoturisme introduse în țară cu acte de repatriere false. Din cercetări a rezultat că trei dintre vameși au primit drept mită importante sume de bani pentru a scuti integral de plata taxelor, anumite persoane care și-au introdus autoturismele în țară, producând prejudicii însemnate Direcției Generale a Vămilelor²⁰.

O regulă tactică de importanță deosebită o reprezintă *utilizarea mijloacelor de urmărire operativă secretă* cum sunt înregistrările audio și video, utilizarea informatorilor. Rațiunea care a îndemnat pe plan internațional, la adoptarea cadrului legal al utilizării acestor mijloace care restrâng parțial drepturile fundamentale ale persoanei decurge din imperativul combaterii corupției, a criminalității organizate și a altor infracțiuni grave²¹.

Într-un alt caz instrumentat de unitățile Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia, un cetățean turc traficant de droguri a fost surprins în flagrant de către o echipă formată din procuror și polițiști, într-o parcare din zona municipiului Alba Iulia, în timp ce încerca să comercializeze 2 Kg de heroină. Surprinderea în flagrant a fost organizată în urma informației obținute de la o persoană de încredere. Utilizând aceeași sursă de informații, organele de urmărire penală au stabilit în cursul anchetei că cetățeanul turc și-a creat pe teritoriul românesc o adevărată rețea, reușind să transporte heroină din București la Alba Iulia cu unul din autoturismele Primăriei Capitalei²².

Dacă în legislațiile altor state s-a creat prompt cadrul legal care reglementează activitatea informatorului sau agentului infiltrat în structurile criminale, protejându-i persoana, în legislația românească asemenea reglementări au apărut abia în ultima perioadă. Riscurile la care se expun polițiștii și colaboratorii voluntari infiltrați în rețelele crimei organizate, impun protejarea acestora prin dispoziții legale clare adoptate prompt. Se impun, de asemenea, reglementări adecvate pentru protecția martorilor,

---

Lucrare a celei de-a VII-a Conferințe Internaționale Anti-Corupție, Beijing China 6-10 octombrie 1995. Traducere Maria Nicula, procuror șef secție judiciară la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia.

¹⁸ Ion Mircea, *Criminalistica*, ediția a II-a, pag.228

¹⁹ Dos.nr.582/P/1997 al Parchetului de pe lângă Tribunalul Alba

²⁰ Dos.nr.560/P/1997 al Parchetului de pe lângă Tribunalul Hunedoara

²¹ Dr.Siegfried Lamich, *Lupta împotriva crimei organizate în țările Europei Răsăritene în baza procedurilor de urmărire operativă secretă*, Revista Institutului de Criminalistică și Criminologie, Budapesta, pag.3

²² Dos.nr.237/P/1996 al Parchetului de pe lângă Tribunalul Alba

stabilirea condițiilor de deținere de către organele de poliție a valutei, drogurilor, substanțelor toxice, metalelor prețioase și a altor bunuri ce formează obiectul traficului, a condițiilor de efectuare a transporturilor dirijate de asemenea bunuri, de către organele de poliție ²³.

Preocuparea că organele judiciare abilitate să utilizeze asemenea mijloace ar putea abuza, trebuie să fie înlăturată de realitatea dură a creșterii alarmante a infracționalității și care ne determină să mizăm pe buna credință a celor aflați în prima linie a luptei cu criminalitatea organizată și corupția. Se atrage atenția însă că buna credință trebuie garantată de norme procedurale clare, de natură să excludă pericolul unor comportări abuzive.

Invocând afirmațiile marelui om politic german Konrad Adenauer, despre parcurgerea epocilor de tranziție, autorul unei lucrări privind criminalitatea organizată în România, afirma că țara noastră are nevoie în același scop, de o "legislație luminată" ²⁴.

Într-adevăr, doar punând la dispoziția organelor judiciare instrumente adecvate, oferite de o legislație corespunzătoare, este posibilă organizarea unei riposte eficiente în lupta cu infracționalitatea în general, cu criminalitatea organizată și corupția în special.

Informatizarea investigației criminalistice, un imperativ în actualitate

Preocupările actuale, pe plan internațional privind pregătirea multidisciplinară a magistraților și polițiștilor însărcinați cu efectuarea investigațiilor criminalistice, evidențiază importanța fundamentală acordată conexiunii dintre activitatea clasică de anchetă penală și probatoriul rezultat prin utilizarea aparatului criminalistice performante.

Progresul tehnic și trecerea la societatea informatizată²⁵ atrag atenția asupra impactului pe care îl va avea informatica în viitorul apropiat în domeniul juridic în general, al investigațiilor criminalistice în special.

Fiind o reprezentare ideală a unui proces real, legea este introdusă în acest proces în scopul de a-l dirija, de a-l regla și chiar de a-l produce. În acest scop este nevoie de informații în temeiul cărora să se inițieze acțiunile juridice necesare soluționării problemelor generate de încălcarea legii; să se evidențieze circuitele informaționale, punctele de contact cu sursele informaționale, canalele de circulație a informațiilor, centrele de prelucrare a datelor, aparatul decizional și de control al deciziilor, mecanismele de elaborare a propriilor informații și de difuzare a lor spre celelalte subsisteme.

În condițiile unui volum imens și variat de lucrări, copleșiți de detaliile activității curente și nevoiți să utilizeze adeseori informații inexacte, nefundamentate, magistrații anchetatori au luat în unele situații decizii greșite de a sesiza instanța, care s-au soldat cu soluții de achitare sau restituire.

Utilizarea tehnicii informatice ²⁶, cu multiplele sale conexiuni, oferă posibilitatea organelor judiciare de a depista încă din fazele inițiale orice anomalii, disfuncții și abateri de la normele de procedură penală și regulile tactice ale criminalisticii, prevenind luarea unor decizii greșite.

În literatură²⁷ s-a evidențiat utilitatea aplicației practice a unor programe pe calculator privind principalele activități de urmărire penală care se impun a fi efectuate în cauzele penale. Aceste programe ar fi avut drept efect reducerea substanțială a numărului de achitări și restituiri prin semnalarea cu promptitudine a lipsei unor acte a căror efectuare era obligatorie conform dispozițiilor legale: anchete sociale în cauzele cu minori, asistența juridică în anumite cauze, expertize medico-legale psihiatrice în cauzele privind fapte de omor deosebit de grav etc.

Menținerea volumului important de lucrări va genera și în viitor luarea unor decizii care la proba timpului și a instanței se vor dovedi a nu fi întemeiate pe informații suficiente și corecte. Soluția de remediere constă în informatizarea acțiunii juridice în general și a investigației criminalistice în special.

---

²³ Costică Voicu, *Metodica cercetării infracțiunilor privind regimul substanțelor stupefiante*, B.C.C.nr.1-2/1993 pag.18

²⁴ Ion Pitulescu, op.cit., pag.387

²⁵ Alvin Toffler, *Power Shift*, Ed.Antet, București, 1995, pag.66

²⁶ A. Toffler, *Al treilea val*, București, 1983, pag.229

²⁷ A. Comșa, *Probleme actuale privind cercetarea infracțiunilor contra vieții*, Buletinul de criminologie și criminalistică nr.1-2/1993, pag.8

Informatizarea are drept efect eliberarea personalului de activitățile de rutină prin automatizarea acestora și economisirea timpului în favoarea activității de creație²⁸.

Este imperios necesară însușirea de către fiecare procuror a tehnicii de lucru pe terminale de ordinatoare, pentru a studia personal evidența dosarelor aflate în lucru la organele de poliție, legislația și practica judiciară sau pachetele de programe privind cercetarea unor categorii de infracțiuni (metodica cercetării, legislația și practica judiciară în materie, obiective pentru diferite genuri de expertize etc.).

Literatura de specialitate²⁹ a citat cu titlu de exemplu modul de acțiune al procurorului dintr-o țară occidentală, respectiv folosirea computerului și a aparatului adiacente, din momentul anunțării săvârșirii unei infracțiuni contra vieții, care impune ancheta procurorului.

Utilizarea programelor computerului este instantanee, procurorul intrând în subprogramul care îi comunică componența colectivului de specialiști în diverse domenii, de serviciu în acea zi, începând de la institutul medico-legal și continuând cu experții disponibili în balistică, traseologie etc.

Procurorul stabilește echipa și comunică grefierii aceste amănunte apoi trece la alt subprogram care cuprinde orarul activității pe acea zi și zilele următoare. Acționând tastatura display-ului modifică personal programul audierilor și întrevederilor, introducând în același timp datele privind locul și evenimentul unde se deplasează.

Șeful unității având terminalul său interconectat cu al subordonaților poate accesa programul procurorului criminalist pentru a se informa despre activitatea acestuia, obținând instantaneu toate datele afișate pe ecranul monitorului.

Alte subprograme, îi permit procurorului să cunoască situația aparatului criminalistic, a tehnicienilor disponibili, metoda cercetării unor genuri de infracțiuni etc. Prin acționarea unor taste imprimanta atașată calculatorului îi scoate o copie pentru uz la fața locului. După cercetarea la fața locului, alte subprograme îi oferă procurorului date cu privire la fiecare tip de expertiză, obiective, posibilitățile de efectuare etc.

În continuare procurorul poate accesa de la terminalul său, baza de date din computerul central al poliției obținând informații privind modul de operare, cazierul judiciar și poate compune, pe calculator, după informațiile obținute chiar portretul robot al criminalului.

Alte conexiuni permit obținerea în scurt timp a datelor de stare civilă și cazier a persoanelor suspecte și orice informație de natură a-l orienta în practica judiciară.

Ordonanțele privind efectuarea unor expertize sunt tastate pe calculator după modelul din memorie, sub obținute pe imprimantă și transmise prin fax în următoarele minute. Computerul include în fișierul corespunzător orice act efectuat la dosarul cu numărul respectiv.

În acest mod este posibilă efectuarea operativă a tuturor actelor de procedură, evitându-se circuitul birocratic al hârtiilor, poșta, cursele curierilor, rătăcirea documentelor etc.

Acest exemplu de înfăptuire cu celeritate a actului de justiție contrastează flagrant cu actuala procedură dificilă prin care organele judiciare române obțin unele acte cum ar fi raportul medico-legal de autopsie și care determină adeseori soluționarea cauzelor privind infracțiuni contra vieții după perioade de peste trei luni de la sesizare.

X

X X

Având în vedere importanța implementării informaticii în activitatea de urmărire penală între prioritățile de cooperare și asistență juridică internațională din sfera justiției penale a fost inclusă și dezvoltarea informaticii judiciare, utilizarea tehnicii informatice în combaterea criminalității în general, protecția datelor cu caracter personal, contracararea criminalității informatice.

Programul de cooperare româno-american încheiat în acest sens prevede acordarea de asistență tehnică pentru însușirea de către procurorii români a procedurilor de cea mai avansată tehnologie vizând înregistrarea convorbirilor telefonice, supravegherea electronică, utilizarea computerelor în obținerea unor informații, probe materiale sau prelucrarea unor date rezultate din cursul anchetei.

Se are în vedere inițierea în legătură cu diferitele tipuri de infracțiuni ce se comit cu ajutorul computerului "infracțiuni cibernetice" – intrări neautorizate în baze de date, virusări sau ștergeri de baze de date, fișiere paralele etc.

Programul își propune de asemenea asigurarea pregătirii de specialitate a procurorilor conform tehnologiilor computerizate moderne, în domeniul criminalisticii și medicinei legale, prelucrarea

²⁸ Servan-Schreiber, Sfidarea Mondială, București, 1982, pag.286

²⁹ Aurel Comșa, op.cit., pag.15

fotografilor, imaginilor video TV și digitale pe computer, reconstituirea locului faptei și a modului de operare folosind “realitatea virtuală” etc.

În concluzie, informatizarea investigației criminalistice este de natură să revoluționeze ancheta penală clasică economisind timpul procurorului și punându-i la îndemână noi posibilități de probațiune și identificare a făptuitorilor, în vederea tragerii lor la răspundere penală.

METODOLOGIA CERCETĂRII INFRAȚIUNILOR DIN DOMENIUL AFACERILOR

1. Noțiuni generale

Dinamismul relațiilor economice contemporane, tendințele evidente de globalizare în acest început de mileniu, impulsionează dezvoltarea unui important domeniu de activitate umană, cel al afacerilor, domeniu care formează obiectul de reglementare al unei noi ramuri juridice, dreptul afacerilor. Concept cu un caracter pluridisciplinar mai accentuat decât dreptul comercial, dreptul afacerilor cuprinde în domeniul său aspecte de drept public (intervenția statului în economie), dreptul fiscal, dreptul muncii, dreptul civil (protecția consumatorilor), dreptul mediului etc³⁰.

Literatura de specialitate³¹ relevă faptul că dreptul afacerilor se impune ca ramură distinctă în condițiile în care dreptul comercial evoluează în direcția accentuării rolului întreprinderii în activitatea comercială. Se evidențiază totodată, rolul dreptului comercial de nucleu al dreptului afacerilor.

În perimetrul acestui larg domeniu de activitate se inițiază, dezvoltă și consolidează însă și un număr impresionant de afaceri ilegale, constituind un fenomen, generic denumit **criminalitatea afacerilor**.

Aceste evoluții au generat apariția progresivă a unei noi discipline care își afirmă identitatea, a cărei evoluție este încă dificil de anticipat, dreptul penal al afacerilor³². În literatura juridică română se observă însă, că dreptul penal al afacerilor nu a făcut până în prezent secesiune, rămânând parte integrantă a dreptului penal special³³.

Criminalitatea afacerilor este percepută de Consiliul Europei ca o amenințare la adresa statelor membre, motiv pentru care a emis Recomandarea nr. R(81)12 din 25 iunie 1981, care cuprinde lista activităților ilegale circumscrise acestui tip de criminalitate:

- infrațiuni privind formarea cartelurilor ;
- practici frauduloase și abuzuri comise de întreprinderi multinaționale;
- obținerea frauduloasă sau deturnarea fondurilor financiare alocate de stat sau de organizații internaționale;
- infrațiuni în domeniul informaticii (ex. sustragerea de date, violarea secretului, manipularea de date informatice);
- crearea de societăți fictive;
- falsificarea bilanțului întreprinderii și încălcarea obligației de a ține o contabilitate;
- fraude care au consecințe asupra situației comerciale și a capitalului social;
- fraude în detrimentul creditorilor (ex. bancruta, violarea drepturilor de proprietate intelectuală și industrială);
- infrațiuni împotriva consumatorilor (falsificarea mărfurilor, publicitatea mincinoasă);
- concurența neloială;
- infrațiuni fiscale;
- infrațiuni la regimul vamal;
- infrațiuni în materie de monedă și schimb valutar;
- infrațiuni bursiere și bancare;
- infrațiuni împotriva mediului ambiant.

Studiile realizate în Statele Unite ale Americii, au enumerat criminalitatea organizată în materie de afaceri printre amenințările la adresa siguranței naționale³⁴.

³⁰ St.D.Cârpenaru, *Drept Comercial Român*, Editura All București, p.19; I.Turcu, *Dreptul afacerilor*, Editura Fundația "Chemarea" Iași, 1992.

³¹ Y.Chartier, *Droit des affaires*, Presses Universitaires de France, Paris, 1984, p.20.

³² M.Veron, *Droit penal des affaires*, Edition Dalloz, Paris, 1994.

³³ Ov. Predescu, *Dreptul penal al afacerilor*, Editura Continent XXI, București, 2000.

³⁴ Raportul prezentat de Louis Freeh, director al F.B.I., în octombrie 1997, în fața Congresului SUA, a relevat că organizațiile criminale sunt deosebit de periculoase deoarece se implică în domeniul informaticii, tehnici de criptare și structuri de spălare a banilor pentru reciclarea a sute de milioane de dolari. În opinia sa, grupurile crimei organizate care operează în SUA, vin din Rusia, Europa centrală și orientală, Asia, Africa și alte zone ale lumii. Conseil de l'Europe,

Deasemenea, în Canada, activitatea organizațiilor criminale transnaționale este considerată o amenințare serioasă pentru securitatea economică a țării prin: fraude în domeniul asigurărilor, fraude bancare, fraude în plata taxelor pe carburanți, corupție etc³⁵.

Examinând lista activităților ilegale enumerate de Consiliul Europei ca fiind cuprinse în fenomenul criminalității afacerilor, remarcăm că, în fapt, acestea sunt diverse tipuri de fraude comise în activitățile specifice domeniului afacerilor.

În literatura juridică americană, **frauda** este definită ca o denaturare voită a realității, în scopul de a determina o altă persoană să piardă un bun sau un drept³⁶.

În literatura română, de specialitate, **frauda la lege** este definită drept “încălcarea intenționată de către părți, adesea prin utilizarea unor mijloace viclene, a dispozițiilor imperative ale legislației în vigoare, cu ocazia încheierii sau executării unui act juridic”³⁷.

Prin **fraudarea creditorilor**, spre exemplu, se înțelege “prejudicierea conștientă, intenționată, de către debitor a intereselor creditorilor săi prin acte și fapte juridice, de natură a micșora gajul lor general ori celelalte garanții menite să le asigure satisfacerea creanțelor acestora”³⁸.

Înstrăinarea în **frauda creditorilor**, în caz de faliment a unei societăți, a unei părți însemnate din active a fost incriminată ca fiind infracțiunea de bancrută frauduloasă conform art. 276 din L.nr. 31/1990 privind societățile comerciale³⁹.

Petru **protecția intereselor financiare ale Uniunii Europene** în proiectul de cod penal european, Corpus Iuris, s-a propus **incriminarea**, între alte fapte, a **fraudei în materie de încheiere de afaceri**: “Se definește drept infracțiune, **frauda comisă cu ocazia unei proceduri de judecată în materie de încheiere de afaceri**, când faptele de fraudă sunt susceptibile să aducă atingere intereselor financiare ale comunităților. **Frauda constă în acordul pe ascuns asupra ofertelor, cu concurența, sau amenințarea, promiterea sau înșelarea concurenților, sau în înțelegere cu funcționarul însărcinat cu judecarea**”⁴⁰ (art.2).

O constatare importantă a organismelor europene de specialitate este aceea că fenomenul criminalității afacerilor, adeseori denumit criminalitatea “în gulere albe”, este puțin cunoscut și investigat în raport cu criminalitatea convențională. Această situație de fapt rezultă pe de o parte din aparența de pericolozitate socială mai redusă, respectiv din prejudecata că aceste fapte sunt mai puțin “murdare” decât cele specifice criminalității convenționale⁴¹.

Pe de altă parte, conform unui punct de vedere exprimat în literatură⁴², autoritățile manifestă o rețineră în a căuta și dezvălui adevăratele dimensiuni ale crimei organizate, fiecare nouă guvernare fiind interesată să dovedească conexiunile realizate cu mediile criminale, de vechea guvernare, refuzând să accepte posibilitatea prelungirii și intensificării acestora în cursul propriului mandat. După această logică, geneza structurilor criminale trebuie căutată în perimetrul intereselor de putere deoarece, peste tot în lume s-a produs fuziunea dintre lumea politică și crima organizată.

Se ajunge astfel la concluzia că politizarea activităților de combatere a criminalității reprezintă cauza esențială a reacției slabe față de pericolul acesteia, condiția favorizantă a dezvoltării structurilor criminale în societatea contemporană.

Rețelele crimei organizate “se transformă în adevărate holdinguri de întreprinderi productive”, o asemenea “vocație de întreprinzător” fiind puternic motivată de necesitatea de a recicla banii iliciți⁴³ și favorizată de o “administrație publică decăzută și coruptă”⁴⁴.

Doc.7971/22.12.1997, Criminalité des affaires: une menace pour l'Europe.

³⁵ Raport al Serviciului Canadian de Securitate (SCRS), noiembrie 1998, document accesat pe internet.

³⁶ Black's Law Dictionary.

³⁷ M.Mureșan, în colectiv, Dicționar de drept civil, Editura {tiințifică și Enciclopedică, București, 1980, p.258.

³⁸ M.Mureșan, în colectiv, op. cit., p.258.

³⁹ V. Pașca, Bancruta frauduloasă, Editura Lumina LEX, 2000.

⁴⁰ Corpus Iuris, Editura Efemerida, București 2000.

⁴¹ Conseil de l'Europe Doc. 7971/22.12.1997, op.cit., p.10.

⁴² C. Voicu, *Criminalitatea afacerilor*, IGP, 1997, p.8.

Particularitățile criminalității afacerilor caracterizate prin autori inteligenți cu un nivel ridicat de instrucție și cultură, moduri de operare rafinate implicând cunoștințe de specialitate, (economice, financiare etc) consilierea făptuitorilor de către anumiți specialiști pentru a conferi o aparență de legalitate operațiunilor efectuate determină conform principiului simetriei, **particularități ale metodologiei de cercetare criminalistică** a infracțiunilor din această categorie⁴⁵.

Este necesar să relevăm faptul că deși fiecare maponeră frauduloasă are specificul său, în literatura⁴⁶ au fost conturate câteva direcții metodologice în materia cercetării criminalității afacerilor care sunt principii investigative comune și unor infracțiuni contra patrimoniului:

- cunoașterea situației de fapt, prin elucidarea manevrei frauduloase și evaluarea prejudiciului în momentul descoperirii faptei, efectuându-se revizii și expertize financiar contabile;
- ridicarea de obiecte și înscrisuri, efectuarea de percheziții în vederea descoperirii unor documente, registre contabile, instrumente de plată, instrumente de falsificare etc.;
- ascultarea unor persoane (părți vătămate, martori etc.) în vederea stabilirii identității făptuitorilor și a modului de operare;
- dispunerea efectuării unor constatări tehnico-științifice și expertize judiciare în scopul stabilirii circulației actelor, bunurilor, mijloacelor de plată, stabilirii autenticității unor înscrisuri etc.;
- ascultarea învinuitului sau inculpatului pentru stabilirea circumstanțelor operaționale, elucidarea mecanismului manevrelor frauduloase.

Înțelegerea acestor mecanisme presupune temeinice cunoștințe în domeniul afacerilor, o bună experiență investigativă și un volum suficient de informații cu privire la fapta săvârșită și metodele de operare⁴⁷. Versiunile de urmărire penală elaborate în baza datelor informative se verifică, de regulă paralel, pentru a se evita alterarea unor probe prin trecerea timpului⁴⁸.

2. Moduri de operare specifice fraudelor în afaceri⁴⁹

Înșelăciunea (escrocheria, fr.) este definită în conformitate cu prevederile art.215 alin.1 din C.pr.pen. ca fiind “inducerea în eroare a unei persoane, prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, în scopul de a obține pentru sine sau pentru altul un folos material injust și dacă s-a pricinuit o pagubă”.

Când fapta este săvârșită prin folosirea de nume sau calități mincinoase ori de alte mijloace frauduloase ea constituie forma calificată a infracțiunii de înșelăciune (art.215 alin.2 C.pen.). Cele mai frecvente mijloace frauduloase folosite în acest scop sunt falsul și uzul de fals precum și lăsarea în gaj a lucrurilor ce aparțin altora, prezentarea unor referințe scrise obținute prin amăgire etc.

Înșelăciunea prin emiterea unui cec asupra unei instituții de credit sau unei persoane știind că pentru valorificarea lui nu există provizia ori acoperirea necesară este o variantă specială a infracțiunii. O

⁴³ Al. Silj, *Raportul comisiei antimafia din decembrie 1993, în Imperiul mafiei*, Editura Nemira, București, 1998, p.430.

⁴⁴ “Mafia constituie o lume logică, rațională, funcțională și implacabilă. Mult mai logică, mai rațională și mai implacabilă decât statul. Mafia este o articulație a puterii, o metaforă a puterii dar și o patologie a puterii. Mafia este un sistem economic, o componentă obligatorie a sistemului economic global. Mafia se dezvoltă datorită statului și își adaptează comportamentul în funcție de acesta”. (Giovanni Falcone).

⁴⁵ M. Le Clère, *Le banditism des affaires, Manuel de Police Technique*, Editions Police-Revue, Paris, 1974, p.101; Em. Stancu, Particularități metodologice privind investigația criminalistică a infracțiunilor din domeniul afacerilor, *Criminalistica*, Editura Actami, București, 1995, p.317.

⁴⁶ Em. Stancu, *Criminalistica*, vol.II, Editura Actami, București, 1995, p.335.

⁴⁷ A.Ciopruga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura Gama, Iași, 1996, p.21.

⁴⁸ C. Aionițoae, *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura Carpați, 1992, p.21.

⁴⁹ Modus Operandi Sistem (M.O.S.) cuprinde înregistrarea procedeelelor folosite de infractorii cunoscuți și necunoscuți pentru a săvârși anumite infracțiuni. I.Mircea, *Criminalistica*, Editura Lumina Lex, București, 1999, p.209; J.J.Horgan, *Theory of Modus Operandi System, Criminal Investigation*, University of Redlands, Ca.USA.

altă modalitate de săvârșire o reprezintă fapta de a retrage, după emitere, provizia, în total sau în parte, ori de a interzice trasului de a plăti înainte de expirarea termenului de prezentare, în scopul obținerii unui folos material injust, dacă s-a pricinuit o pagubă posesorului cecului.

Înșelăciunea în convenție este, de asemenea, o variantă specială a infracțiunii și constă în inducerea sau menținerea în eroare a unei persoane cu prilejul încheierii sau executării unui contract, săvârșită în așa fel încât fără această eroare cel înșelat nu ar fi încheiat sau executat contractul în condițiile stipulate. (art.215 alin.4 C.pen.).

În esență, acțiunea făptuitorului se realizează prin inducerea în eroare (înșelare, amăgire) a unei persoane astfel încât aceasta să aibă o reprezentare falsă, denaturată asupra unei situații, reprezentare care este determinantă pentru victimă în luarea unei hotărâri privind patrimoniul său, acțiune care îi cauzează o pagubă⁵⁰.

În literatura juridică⁵¹ și jurisprudență au fost puse în evidență multiple **moduri de operare** în materie de înșelăciune.

2.1. Folosirea unui nume fals este un mijloc fraudulos frecvent întâlnit în practica de urmărire penală. De regulă, pentru realizarea acțiunii de amăgire a părții vătămate, autorul utilizează cu aceeași ocazie alte două procedee frauduloase: însușirea unei calități false și prezentarea unui înscris.

Astfel, într-un caz⁵², făptuitorul și-a însușit buletinul de identitate al unei persoane decedate, pe care l-a falsificat schimbând fotografia, aplicând o ștampilă rotundă prin răsucire și modificând data nașterii. În continuare, a cumpărat actele de înființare și funcționare ale societății unui cetățean turc, care a părăsit teritoriul României și o procură falsă prin care acesta îl împuternicea să administreze societatea. În temeiul acestor acte și-a comandat două ștampile apoi, sub identitatea falsă, a încheiat cu Banca Comercială Română două convenții privind deschiderea unui cont de disponibilități și eliberarea unor cartele cec.

În perioada care a urmat, prin folosirea de nume și calități mincinoase, făptuitorul a indus în eroare reprezentanții mai multor societăți comerciale, cu prilejul încheierii unor convenții și a emis cecuri asupra unor instituții de credit știind că pentru valorificarea lor nu exista acoperirea necesară, fapte cu consecințe deosebit de grave.

2.2. Însușirea unei calități false este un mod de operare întâlnit în practica judiciară, adeseori, împreună cu folosirea unor nume și înscrisuri false, astfel cum rezultă din exemplul precedent.

2.3. Prezentarea unui înscris victimei este o manevră frauduloasă frecvent utilizată, singură sau împreună cu alte procedee de inducere în eroare și cunoscută în diferite variante:

---

⁵⁰ D.Lucinescu, T.Vasiliu, în colectiv, *Codul penal comentat si adnotat*, vol.I, Editura Stiintifică si Enciclopedică, Bucuresti, 1975, p.319

⁵¹ M.Le Clère, *Escroqueries, Modus Operandi, Manuel de Police Technique*, Edition Police-Revue, Paris, 1973, p.102, Em.Stancu, op.cit., p.327

⁵² Sectia anticoruptie, urmărire penală si criminalistică, dos.nr.669/P/1999

2.3.1. Prezentarea de către transportator a unor documente comerciale sau de transport false, la autoritatea vamală, în scopul de a se eschiva de la plata taxelor vamale.

Astfel, făptuitorii cetățeni sirieni, rezidenți în România, au organizat și desfășurat pe teritoriul României, în perioada 1996-1998 o afacere de contrabandă cu țigări, de mare anvergură, pentru care au înființat o rețea de “societăți fantomă”.

Din cercetări a rezultat că în afacere au fost atrași o serie de funcționari vamali și au fost utilizate conosamente false care au creat confuzii privind identitatea vânzătorului. În locul firmei Papastratos a fost nominalizată, în calitate de exportator, o societate cu sediul în Insulele Virgine iar facturile, întocmite în fals, indicau drept preț al unui bax de țigări Assos sume derizorii, de 10-20 dolari SUA⁵³.

2.3.2. Frauda informatică se comite prin manipularea frauduloasă a calculatorului de către programatori sau alte persoane care utilizează rețeaua publică și reușesc prin violarea măsurilor de securitate, să obțină acces la datele despre cartea de credit a unei persoane pentru a efectua cumpărături pe Internet⁵⁴ sau pentru a-și însuși pe nedrept anumite sume de bani.

În literatura de specialitate⁵⁵ este citat cazul făptuitoarei șefă a biroului informatică la Banca Agricolă, Sucursala Cluj care, în anul 1995, a majorat artificial rulajul debitor al contului care viza cheltuieli privind dobânzile bonificate de la agenții economici, cu suma de 20 milioane lei. A întocmit apoi în fals un ordin de plată pentru Banca Agricolă, sucursala Arad, indicând ca beneficiar un prieten în al cărui cont au fost transferați banii.

2.3.3. Prezentarea unor bilanțuri false sau a unei evidențe contabile falsificate, cumpărătorului, cu ocazia vânzării unui fond de comerț⁵⁶.

2.3.4. Frauda în piramidă cunoscută și sub denumirile de jocuri de întrajutorare, schema Ponzi (în SUA) sistemul Caritas (în România).

Organizatorii acestui sistem promit investitorilor obținerea unui profit deosebit de ridicat (ex.71% anual, în Germania, 200% anual în SUA, 800% trimestrial, în România etc.). În realitate, profitul investitorilor mai vechi este plătit din depunerile noilor investitori. Drept consecință a progresiei aritmetice, sistemul piramidal se prăbușește inevitabil prejudiciind o mare parte dintre depunători.

Cazul de fraudă în piramidă cel mai cunoscut în practica judiciară românească îl reprezintă sistemul Caritas⁵⁷ care a funcționat la Brașov și Cluj -Napoca, în perioada aprilie 1992- aprilie 1994. Autorul, fost condamnat pentru săvârșirea unor infracțiuni contra patrimoniului, a obținut autorizarea funcționării unei societăți “non profit” al cărei obiect de activitate, inițial, era prestarea de servicii respectiv jocul colectiv de întrajutorare prin depunerea unei sume de bani și ridicarea unei sume sporite de 8 ori, pe baza participării “în lanț”.

În cursul cercetărilor efectuate după căderea sistemului, s-a stabilit că făptuitorul, în vederea atragerii deponenților a desfășurat o mare varietate de acțiuni de amăgire: prezentarea ca sigură a unui câștig reprezentând multiplicarea de 8 ori a sumei depuse sau, în caz de închidere a jocului, recuperarea a 70% din suma depusă; asigurări privind constituirea unui fond de siguranță de 25% din depuneri ca sursă a recuperării parțiale a sumelor depuse, în caz de închidere a jocului; plata cu anticipație a câștigurilor, unor persoane care nu se încadrau în excepțiile prevăzute de regulament etc.

S-a estimat că prin participarea la sistemul Caritas, 4 milioane de persoane au pierdut circa 100 milioane de dolari SUA.

Cazuri similare s-au înregistrat în SUA (Boston, 1920) unde 30.000 de investitori au pierdut 15 milioane dolari, în Germania (1996) unde 94.000 membri ai Clubului European Kings au pierdut circa 800 milioane DM, în Rusia, au avut de suferit 10 milioane de deponenți⁵⁸ iar în Albania, după căderea sistemului, sute de mii de deponenți au produs o revoltă armată și au generat o stare de anarhie în țară.

⁵³ Ministerul Public, Analiza activității pe anul 1999, Cauze deosebite, p.344.

⁵⁴ I.Vasiu, în colectiv, *Frauda cărților de credit*, Internetul și dreptul, Editura All Beck, București, 1999, p.178.

⁵⁵ I.Vasiu, *Frauda informatică, în Criminalitatea informatică*, Editura Nemira, București, 1998, p.80.

⁵⁶ M.Le Clère, *Escroqueries, Modus Operandi, Manuel de police technique*, Edition Police-Revue, Paris, 1974, p.104.

⁵⁷ Secția anticorupție urmărire penală și criminalistică, dos. nr.34/P/1995.

⁵⁸ C.Voicu, în colectiv, op.cit., p.43.

2.3.5. Frauda gen "bulgărele de zăpadă" este un mod de operare, asemănător sistemului piramidal, care constă în trimiterea unei sume de bani pentru 3, 6 ori 9 participanți care recrutează , în continuare, un anumit număr de victime (ex. câte 3) asigurând primului din serie primirea unei sume de bani sau a unui obiect oferit de joc: calculator, televizor etc.

Drept consecință a progresiei aritmetice, și în această schemă, creșterea numărului de participanți îi pune pe ultimii deținători în imposibilitate de a-și plasa fișele de participare ajungându-se inevitabil la căderea jocului și prejudicierea participanților.⁵⁹

2.3.6. Frauda prin utilizarea titlurilor comerciale de valoare: cecul, biletul la ordin, cambia.

2.3.6.1. Cecul reprezintă un titlu de credit prin care o persoană numită trăgător dă ordin unei bănci la care are un disponibil bănesc, numită tras, să plătească, la prezentarea titlului, o sumă de bani unui terț, beneficiar ⁶⁰.

Cecul este titlul de credit cel mai des folosit pentru săvârșirea fraudelor comerciale. Legea nr.59/1934 a incriminat ca infracțiune mai multe fapte, cu precizarea (art.84) că dacă aceste fapte constituie infracțiuni, sancționate cu o pedeapsă mai mare, se aplică acea pedeapsă:

- emiterea unui cec fără autorizarea trasului;
- emiterea unui cec fără a avea la tras disponibil sau dispunerea de acesta după ce a tras cecul dar înainte de trecerea termenelor fixate pentru prezentare;
- emiterea unui cec cu dată falsă sau căruia îi lipsește unul din elementele esențiale arătate de art.1, 2, 3, 5 și art.11 din lege;
- emiterea unui cec contrar dispoziției art.6 al.ultim, respectiv cecul nu poate fi tras asupra trăgătorului însuși în afara situației în care cecul este tras între societăți comerciale ale aceluiași trăgător; acest cec nu poate fi la purtător.

Prin Legea nr.40/1996 a fost introdusă o infracțiune similară, mai sever sancționată, în cuprinsul art.215 alin.3 din C.pen., fapta de emitere a unui cec asupra unei instituții de credit sau a unei persoane, știind că pentru valorificarea lui nu există provizia sau acoperirea necesară, precum și fapta de a retrage, după emitere, provizia în totul sau în parte, ori de a interzice trasul de a plăti înainte de expirarea termenului de prezentare, în scopul arătat în alin.1, dacă s-a pricinuit o pagubă posesorului cecului.

Noua incriminare a apărut în urma unui val de fapte constând în emiterea cecurilor fără acoperire, fenomen care a produs destabilizarea activității comerciale a țării. Astfel, un studiu⁶¹ efectuat în luna noiembrie 1999 a constatat, printre altele, că în acea perioadă, la organele de urmărire penală se aflau în lucru 1.615 cauze având ca obiect emiterea de cecuri fără acoperire și bilete la ordin.

În practica de urmărire penală s-a constatat că cele mai multe cauze de acest gen au avut ca obiect emiterea de cecuri fără acoperire. Spre exemplu, făptuitorii, administratori de societate comercială au emis file cec fără acoperire însușindu-și pe nedrept mărfuri ale mai multor societăți comerciale în valoare de 8 miliarde lei ⁶².

2.3.6.2. Biletul la ordin este un înscris prin care o persoană numită emitent ori subscriitor, se obligă să plătească o sumă de bani la scadență unei alte persoane, numită beneficiar sau la ordinul acestuia ⁶³.

Neexecutarea plății de către emitent poate fi urmarea unei induceri în eroare cu privire la bonitatea acestuia dacă din ansamblul probațiunii administrate în cauză rezultă că făptuitorul a acționat cu rea-credință și a utilizat biletul la ordin ca un mijloc fraudulos⁶⁴, în sensul prevederilor art.215 alin.1 și 2 C.pen.

În practica de urmărire penală s-a constatat adeseori folosirea unor instrumente de plată bancare, bilete la ordin și cecuri, falsificate. Astfel, făptuitoarea, administrator de societate comercială,

⁵⁹ Em. Stancu, op.cit., p.328.

⁶⁰ St. D. Cârpenaru, op. cit., p.500

⁶¹ Studiu privitor la cauzele având ca obiect emiterea de cecuri fără acoperire și bilete la ordin (1645/C/5.426/4.11.1999)

⁶² Analiza activității pe anul 1999, p.422

⁶³ St.D.Cârpenaru, op.cit., p.497

⁶⁴ Gh.Vizitiu, *Înșelăciunea în contracte prin folosirea biletului la ordin*, Revista de Drept Comercial nr.10/2000, p.166

cu ocazia derulării unor activități comerciale a folosit bilete la ordin și cekuri falsificate inducând în eroare 6 agenți comerciali care au suferit un prejudiciu de 3 miliarde lei ⁶⁵.

2.3.6.3. Cambia este un înscris prin care o persoană, denumită trăgător sau emitent, dă dispoziție altei persoane, numită tras, să plătească la scadență o sumă de bani unei a treia persoane, numită beneficiar, sau la ordinul acestuia ⁶⁶.

Cambia fiind în principal un instrument de garanție, emiterea sa nu echivalează cu o plată certă și imediată, litigiile având la dispoziție pentru soluționare, legea civilă.

În practică au fost întâlnite cazuri când pentru contractarea unor credite, făptuitorii împrumutați de bănci, în paralel cu garanții materiale au emis cambii sau bilete la ordin care urmau să profite băncilor în caz de încetare de plăți, garantând beneficiul operativității procedurii execuționale. Aceste instrumente de garanție fiind emise de complezență pot constitui falsuri, mijloace frauduloase, dacă sunt întrunite condițiile legii. În literatura juridică ⁶⁷ s-a apreciat că emiterea unei cambii sau bilet la ordin de complezență, respectiv fără a avea la bază un raport juridic fundamental și fără o acoperire sau altă garanție, urmată de folosirea acestuia și cauzarea unui prejudiciu prin scontare, constituie infracțiunea de înșelăciune.

De asemenea, cambia și biletul la ordin falsificate prin adăugare, modificare etc. și folosite pentru a garanta obținerea creditelor bancare constituie mijloace frauduloase care întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii de fals în înscrisuri sub semnătură privată prev. de art.290 C.pen. iar dacă s-a realizat un prejudiciu, se reține și infracțiunea de înșelăciune prev. de art.215 alin.2 C.pen. aplicându-se regulile concursului de infracțiuni.

În practica de urmărire penală privind fraudele bancare s-au remarcat și cazuri de prezentare a unor scrisori de garanție bancare întocmite în fals, în temeiul cărora anumite bănci au acordat credite suferind importante prejudicii. Spre exemplu, făptuitorul administrator de societate comercială, a prezentat Băncii "Dacia Felix" SA cu ocazia încheierii unor contracte de credit, două scrisori de garanție bancară întocmite în fals, afirmativ emise de Banco di Napoli, Filiala Brescia, obținând un credit în sumă de 11,5 mil.dolari SUA ⁶⁸.

3. Dinamica cercetării fraudelor

Cercetarea infracțiunilor din domeniul afacerilor impune cunoașterea aprofundată a fenomenului prin culegerea, stocarea și prelucrarea în bazele de date, a unui volum important de informații privind infractorii, antecedentele penale, organizațiile criminale, modurile de operare, tranzacțiile suspecte etc. Fluxul datelor informative este orientat spre alimentarea activităților investigative și de urmărire penală a organelor judiciare. Organizarea unui flux informațional constant, și eficace marchează realizarea unui salt cultural în activitatea de urmărire penală, de la nivelul empiric la nivelul specializării profesionale.

Cunoașterea în profunzime a fenomenului criminalității afacerilor presupune studiul și analiza dosarelor în lucru, a rapoartelor și materialelor de sinteză elaborate de compartimentele specializate ale Ministerului Public, Ministerului Justiției, Ministerului Finanțelor, Băncii Naționale a României etc., privind evoluția și modurile de manifestare ale acestuia. Presupune selecția și studiul informațiilor referitoare la fraudele în afaceri deținute de structurile abilitate ale Poliției și ale serviciilor de informații, a datelor obținute de la organismele polițienești naționale și internaționale.

În literatura de specialitate ⁶⁹ s-a relevat că activitatea de combatere a infracțiunilor circumscrise fenomenului de criminalitate organizată a afacerilor parcurge trei faze importante: informativă, investigativă și a anchetei sau instrucției penale.

---

⁶⁵ Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, op. cit., p.418

⁶⁶ St.D.Cârpenaru, op. cit., p.452

⁶⁷ V.Dabu, *Implicații penale ale folosirii ilegale a cambiei și biletului la ordin*, Revista de drept penal nr.3/1996, p.105

⁶⁸ Op.cit., 1999, p.401

⁶⁹ C.Voicu, *Criminalitatea afacerilor*, I.G.P, București, 1997, p.356.

3.1. Faza informativă cuprinde activitățile specifice, desfășurate în mod continuu, organizat și conspirat de către structurile de specialitate, în vederea cunoașterii și documentării informative a activității rețelelor criminale.

În conformitate cu legile de organizare și funcționare, structurile specializate care alcătuiesc comunitatea de informații în România, respectiv Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Protecție și Pază precum și structurile interne ale Ministerului Justiției, Ministerului de Interne și ale Ministerului Apărării Naționale, își dezvoltă propriile baze de date și informații.

Structurile de combatere a criminalității organizate și a corupției din cadrul Ministerului Public și din Poliție și-au organizat, potrivit competenței, baze de date specifice profilului de activitate. În mod similar, Direcția Generală a Vămirilor și-a dezvoltat în cadrul unui program de asistență internațională, o bază de date privind criminalitatea transfrontalieră îndeosebi rețelele de contrabandă.

Pentru a contracara fraudele în afaceri, Banca Națională a României a realizat Centrala incidentelor de plăți, compartiment care conduce o bază de date cuprinzând incidentele privitoare la plăți, raportate de entitățile bancare, incidente sesizate apoi, organelor de urmărire penală.

Structurile informative își au propriile **planuri de culegere a informațiilor** definite ca fiind strategii minime în abordarea criminalității organizate⁷⁰. Planurile cuprind **domeniile** în care se desfășoară culegerea informațiilor (ex: privatizare, vamă, credite bancare, subvenții etc), **categoriile de persoane vizate** de activitatea de supraveghere operativă și de culegere a informațiilor (ex: lideri de rețele criminale, vameși, funcționari etc), **mijloace de supraveghere operativă și culegere a informațiilor** (ex: informatori, filaj, agenți acoperiți, interceptarea convorbirilor, accesul la banca de date, supravegherea conturilor), **modalitățile de analiză și exploatare a informațiilor** împreună cu lucrătorii operativi abilitați să efectueze acte premergătoare, să înceapă urmărirea penală și să valorifice materialul informativ în faza de urmărire penală.

Structurile informative trebuie să concluzeze activ în cazuri concrete în vederea unei documentări informative complete și avansării în faza superioară, a investigației⁷¹.

Spre exemplu, deținând date și indicii temeinice privind existența unei rețele infracționale de plasatori de valută falsă, printr-o structură specializată a Poliției se pune sub supraveghere operativă zona în care se practică schimbul valutar ilegal. Procurorul poate autoriza efectuarea de înregistrări audio-video. Informațiile obținute prin verificarea numerelor de înmatriculare ale autoturismelor care frecventează zona și stabilirea identității unor plasatori de valută falsă, permit autorizarea înregistrării convorbirilor și a corespondenței e-mail a acestora. În continuare, sunt verificate numerele de telefon apelate și adresele e-mail. Sunt identificați apoi utilizatorii, membri ai rețelei, care sunt puși sub supraveghere până la obținerea volumului de date necesar pentru organizarea surprinderii în flagrant⁷².

3.2. Faza investigativă este compusă din ansamblul activităților realizate de structurile specializate în vederea verificării în secret a informațiilor obținute în faza informativă.

Aceste activități pot fi: supravegherea operativă a unei persoane suspecte prin filaj sau pândă, supravegherea unui loc inclusiv executarea fotografiilor judiciare și înregistrarea video; verificarea unor tranzacții suspecte, a unor acte și înscrisuri de care s-a folosit făptuitorul, obținerea unor date prin Interpol etc.

Declanșarea acțiunii investigative se efectuează în momentul favorabil, caracterizat prin existența unor acumulări suficiente în faza informativă, eficacitatea acțiunii fiind determinată de gradul de cunoaștere a grupului infracțional. În literatura de specialitate⁷³ se atrage atenția că **regula fundamentală** care trebuie respectată este aceea de a asigura continuitatea și interferența planurilor informative și investigative, continuarea monitorizării activităților infracționale ale grupului criminal în faza investigativă și în aceea de urmărire penală.

⁷⁰ C.Voicu, op.cit., p.358.

⁷¹ Importanța informației și a urmăririi penale în procesul penal au fost evidențiate în literatura juridică prin citarea aforismului lui Ayrault, conform căruia urmărirea este sufletul și temelia procesului “(L’instrucion c’est l’ame du proces”, “L’ information c’est le fondement du proces”); “L’ordre, formalité et instruction judiciaire”- Lyon,1624,Cartea I-a, art.1,nr.1,Cartea III,art.2 nr.39, după N.Volonciu în Drept Procesual Penal,Ed.Didactică și Pedagogică, București ,1972, pag.239.

⁷² Parchetul de pe lângă Tribunalul Alba, dos. nr.471/P/2001

⁷³ C.Voicu,op.cit.,pag.363.

Astfel, cu ocazia verificărilor declanșate de Direcția Poliției Economico-Financiare din Inspectoratul General al Poliției, privitoare la cauzele și condițiile care au favorizat criza financiară produsă în cadrul Fondului Național de Investiții, s-a constatat implicarea unei societăți comerciale, în efectuarea unor tranzacții cu acțiuni la purtător, emise de SC INDUSTRIALEXPORT SA București, care nu au fost evidențiate în contabilitate, prejudiciindu-se astfel, bugetul statului cu importante sume de bani.

În urma cercetărilor efectuate a rezultat că făptuitorul, administrator al societății, a intermediat vânzarea unui pachet de acțiuni ale SC INDUSTRIALEXPORT SA București către Banca Agricolă SA (preț 5.000 lei / acțiune la cumpărare și 765.000 lei/acțiune la vânzare) apoi a virat suma obținută, de 50 mld. lei, în contul societății private care administra Fondul Național de Investiții, primind un comision de 10.000\$ SUA.

Administratorul s-a sustras de la plata impozitului pe profit și a prejudiciat bugetul de stat cu suma de 19 mld. lei astfel cum a rezultat din actul constatator al Gărzii Financiare Centrale. În apărare, acesta a susținut că implicarea sa și a societății pe care o administra, în derularea acestei afaceri a fost ocazionată de înțelegerea avută cu un cunoscut care însă a negat orice relație și a întrerupt firul investigației. După disjungerea cauzei și sesizarea instanței cu fapta administratorului, au rămas de lămurit prin acțiuni investigative: detaliile tranzacției, identitatea persoanelor care au condus-o, destinația reală a sumei de 50 mld. lei și identitatea persoanelor care și-au însușit banii⁷⁴.

Supravegherea operativă trebuie să aibă **drept scop** identificarea conexiunilor rețelei infracționale în domeniile administrației publice, politicii, financiar-bancar etc., identificarea, localizarea, evaluarea disponibilităților financiare, a bunurilor și valorilor obținute, precum și activitățile economice gestionate nemijlocit sau prin interpuși de rețeaua criminală.

Fenomenul de globalizare progresivă a economiei a determinat unificarea și creșterea gradului de interdependență a piețelor criminale și a faptuitorilor care operează în perimetrul lor. În aceste condiții, anchetele coordonate în plan internațional beneficiind de un permanent flux de informații schimbate în timp real, reprezintă "ultima frontieră" în materie de combatere a criminalității organizate.

Este semnificativă în acest sens cauza cunoscută sub denumirea de "Afacerea porțelanul". În anul 1997, Oficiul de Luptă Antifraudă (OLAF) din cadrul Comunității Europene a sesizat autoritățile judiciare române despre săvârșirea de către un grup de cetățeni români a unei afaceri de contrabandă, de amploare, cu 34.698 baxuri țigări de diverse mărci, din România spre țările Comunității Europene, unde au fost introduse cu acte false, prejudiciind statul austriac cu suma de 508.676.891 șilingi.

În urma cercetărilor efectuate, organele de urmărire penală au stabilit că autorul principal, administrator al unei societăți comerciale, a importat țigările din Belgia iar după reambalare le-a exportat în țările Comunității Europene, transportându-le cu 38 autocamioane TIR. Pentru a se sustrage de la plata taxelor vamale el a folosit acte însoțitoare false din care rezulta că transportă porțelan și alte produse.

Urmărirea penală a impus în vederea justei soluționări a cauzei, efectuarea prin comisie rogatorie a unor acte și a numeroase activități investigative realizate în diverse țări europene.

În urma anchetei, bine coordonate în plan internațional, faptele au putut fi elucidate în întregime și prin rechizitoriul din 20 aprilie 2000, s-a dispus trimiterea în judecată a unui grup compus din 7 inculpați (administrator, vameși, controlori vamali) vinovați de săvârșirea infracțiunii de contrabandă⁷⁵.

În unele din marile cauze referitoare la fraude economico-financiare care au zguduit societatea românească în ultimii 10 ani, constituind prin efectele produse adevărate "bombe sociale cu efect întârziat", autorii faptelor au reușit să se sustragă urmării penale, au părăsit teritoriul României împreună cu produsul infracțiunii, conștând în importante sume în valută (ex. afacerile FNI, [igareta Portul Vechi Constanța, Mona de Freitas etc.]⁷⁶

Autoritățile judiciare române au solicitat extrădarea persoanelor urmărite penal însă procedurile complexe și deosebirile de sisteme judiciare au temporizat considerabil aceste demersuri.

În cursul fazei investigative sunt identificate și asigurate mijloacele de probă care vor fi administrate în faza de urmărire. Astfel, pot fi identificați martori, victime, furnizori, intermediari etc., iar relatările lor pot fi menționate în cuprinsul **procesului-verbal de consemnare a efectuării actelor premergătoare urmării penale**. În celeași procese-verbale pot fi consemnate rezultatele altor activități

⁷⁴ Ministerul Public, Analiza activității pe anul 2000, p.20-31.

⁷⁵ Ministerul Public, op.cit., p.20-31.

⁷⁶ Ministerul Public, op.cit., p.20-31.

investigative: supravegherea operativă, ridicarea și verificarea unor acte și înscrisuri, efectuarea unor razii ⁷⁷ etc.

În practica de cercetare penală desfășurată de organele judiciare se constată frecvente deficiențe în parcurgerea traseului de la informație la investigație apoi la anchetă. Una dintre cele mai grave o reprezintă "sincopa" survenită în faza actelor premergătoare, între activitatea informativ-investigativă și activitatea de cercetare penală. Informația, produs extrem de perisabil, suferă un proces de "îmbătrânire" rapidă astfel încât, nefiind utilizată în momentul potrivit pentru a fi transformată în probă, ea își pierde valoarea. Evitarea "sincopei" informative, se poate realiza prin implicarea anchetatorilor care realizează planul urmăririi penale încă din faza investigativă, "fierbinte", a anchetei. Cunoscând toate datele informative materializate prin investigații, anchetatorii sunt în măsură să aprecieze valoarea probatorie a materialului cules, să aprecieze momentul oportun pentru declanșarea anchetei și transformarea informațiilor în mijloace de probă conform dispozițiilor procesual-penale.

Exemplul cel mai elocvent pentru acest tip de deficiență îl reprezintă metoda de acțiune a unor organe de poliție de a investiga și constata infracțiuni de corupție fără delegare, din rațiuni de statistică, apoi de a înainta dosarul după o perioadă de timp, procurorului competent care reface integral actele realizate în cauză. Adeseori actele premergătoare sunt precare, nu s-a realizat surprinderea în flagrant iar unele persoane revin asupra afirmațiilor inițiale, astfel încât se ajunge inevitabil la situația de dubiu privind existența faptei, situație care profită persoanei în cauză, potrivit principiului "in dubio pro reo".

Astfel, organele de cercetare penală s-au sesizat din oficiu că făptuitorul, investit să elibereze permise gratuite pentru pensionarii feroviari, în cadrul Casei pensionarilor, a pretins și a primit de la aceștia diferite sume de bani, condiționându-le, astfel, eliberarea permiselor.

Nu s-a realizat surprinderea în flagrant. Ulterior s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală în temeiul art.10 lit.d C.pr.pen., pentru infracțiunea de luare de mită prev. de art.254 C.pen., deoarece din declarațiile martorilor audiați în cauză rezulta că învinuitorul nu a condiționat eliberarea permiselor de primirea unor sume de bani, ci le-a comunicat taxele datorate ⁷⁸.

În activitatea de cercetare penală s-a mai constatat și practica ilegală a unor organe judiciare de a administra o parte importantă a probațiunii (audieri de martori, expertize etc.) în faza actelor premergătoare, cu consecința lezării dispozițiilor legale care garantează dreptul la apărare. În asemenea cazuri instanța a dispus restituirea dosarului la procuror pentru refacerea urmăririi penale ⁷⁹.

3.3. Materializarea activității investigative în mijloace de probațiune

Activitățile desfășurate în faza investigativă, după sesizarea organului judiciar, reprezintă din punct de vedere procesual penal **acte premergătoare**, acte exterioare procesului penal. Cele mai relevante activități sunt consemnate în procesul verbal de efectuare a unor acte premergătoare având un rol important cu privire la începerea, derularea și soluționarea procesului penal.

3.3.1. Conținutul actelor premergătoare urmăririi penale nu a fost prevăzut în cuprinsul art.224 C.pr.pen. însă în doctrină a fost suplinită această lacună legislativă prin determinarea unor categorii de activități și a temeiului lor legal.

3.3.1.1. Activitățile investigative⁸⁰ care pentru a fi eficace **au de regulă un caracter discret** și constă în verificarea informațiilor deținute sau completarea lor :

a) Supravegherea operativă este definită ca o observare secretă, continuă sau periodică, asupra persoanelor, vehiculelor, locurilor sau obiectelor de interes operativ, în vederea culegerii de informații privind identitatea și activitățile anumitor persoane suspecte.

Există o supraveghere mobilă când investigatorul filează o persoană, pe jos sau deplasându-se cu un vehicul. Supravegherea este statică atunci când un obiect sau o persoană sunt observate continuu,

---

⁷⁷ Aceste date servesc la elaborarea versiunilor de anchetă, presupuneri logice ale organului de urmărire penală referitoare la faptă în ansamblu sau la unele împrejurări ale acesteia. I.Mircea, Elaborarea și verificarea versiunilor, op.cit.p.223.

⁷⁸ Ministerul Public, op.cit., p.15.

⁷⁹ C.S.J., Secția penală, sent.nr.4/10 februarie 1999, dos. nr.930/1998.

⁸⁰ Art.15 lit.f și g din Legea nr.26/12 mai 1994 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, publicată în Monitorul Oficial nr.123/18 mai 1994.

dintr-un punct fix (casă, autolaborator). Supravegherea este electronică⁸¹ atunci când, în condițiile legii, convorbirile telefonice sau ambientale sunt înregistrate cu un dispozitiv electronic.

În cursul acțiunii de supraveghere se pot efectua fotografiile de urmărire⁸² și înregistrări video (autorizate de procuror).

Astfel, făptuitorii administratori și angajați ai unei societăți comerciale, în timp ce operau în înțelegere cu alți făptuitori ofițeri S.P.P. și de aviație, descărcând dintr-un avion țigări introduse în țară prin contrabandă, au format obiectul unei acțiuni de supraveghere operativă, inclusiv de înregistrare video, din partea unei structuri specializate.

În temeiul acestor acte premergătoare, s-a dispus începerea urmăririi penale împotriva făptuitorilor pentru comiterea infracțiunilor de asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni și contrabandă.

b) Verificarea surselor de venit ale unei persoane bătute care prin modul de trai depășește limitele câștigurilor licite⁸³. Această activitate presupune a se stabili cu ce afaceri se ocupă persoana suspectă, dacă este patron de societate și dacă săvârșește fraudele prin intermediul firmei, cercul de relații sociale, dacă este atrasă de viața mondenă și realizează cheltuieli mari pentru vestimentație și bijuterii etc.

c) Verificarea unor acte și înscriruri de care s-a folosit făptuitorul⁸⁴, a unor tranzacții suspecte.

În raport de natura fraudei și modul de operare organul de urmărire penală poate efectua verificări ale documentelor de publicitate depuse la Oficiul registrului comerțului care ține următoarele evidențe:

- registrul pentru înregistrarea comercianților persoane fizice:

- registrul pentru înregistrarea persoanelor juridice subîmpărțit în registre pentru evidența societăților cu răspundere limitată, societăților pe acțiuni etc.;

- cartotecile fișelor comercianților formate din fișe pentru fiecare comerciant.

Oficiul registrului comerțului ține un repertoriu alfabetic al comercianților înregistrați și dosarele cu acte depuse de aceștia.

Organul de urmărire penală poate obține, prin verificări, date utile privind persoana asociaților, sediul societății, sucursalele din țară și străinătate, forma juridică și obiectul de activitate, capitalul social, administratorii, bilanțul contabil⁸⁵ etc.

Alte informații utile pot fi obținute din registrele de evidență ale instanțelor comerciale, din cauze având ca obiect reorganizarea judiciară și falimentul⁸⁶ etc.

d) Obținerea unor date prin Interpol este o activitate investigativă importantă. Interpol oferă acces la rețeaua informatică internațională de dosare privind activitățile infracționale. În urma completării unei cereri de verificare a informației secrete, se efectuează o investigație în baza de date utilizându-se numele delincventului sau numele firmei implicate⁸⁷.

În cauza cunoscută sub denumirea "Afacerea porțelanul", au fost solicitate și obținute, prin Biroul Interpol Berna, adrese care atestau împrejurarea că societățile comerciale care figurau în actele de livrare a țigărilor de contrabandă, nu existau fiind, prin urmare, "societăți fantomă"⁸⁸.

3.3.1.2. Sunt admise, de asemenea, activități investigative care, de regulă, nu au caracter discret.

⁸¹ Biroul Federal de Investigatii, *Unitatea operațiunii conspirate, Acțiunile de supraveghere*, p.24 (traducere din limba engleză)

⁸² Fotografia de urmărire se efectuează în procesul de urmărire activă a persoanelor care pregătesc săvârșirea unei infracțiuni sau întreprind activități de înlăturare, de ascundere a urmelor infracțiunilor săvârșite; I.Mircea, *Criminalistica*, Editura "Lumina Lex", București, 1999, p.46.

⁸³ N.Volonciu, op.cit., partea specială, vol.II., p.62.

⁸⁴ Gh.Mateuț, op.cit.partei speciale, vol.I, p.79

⁸⁵ St.D.Cârpenaru, op.cit., p.75

⁸⁶ I.Turcu, op.cit., p.158

⁸⁷ Biroul Federal de Investigatii, *Unitatea Operațiunii Conspirate*, Interpol, p.9 (traducere)

⁸⁸ Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, Secția anticorupție, urmărire penală și criminalistică, dos. nr.48/P/1998.

a) Organizarea unui filtru este o acțiune polițienească de verificare a traficului rutier în situațiile în care există date și indicii privind transportul unor persoane suspecte sau obiecte corp delict.

Această acțiune investigativă este frecvent utilizată, alături de supravegherea operativă, pentru a verifica datele existente privind unele transporturi de mărfuri de contrabandă după ce autovehiculele TIR au ajuns la destinație și s-a efectuat transbordarea în alte autovehicule.

b) Efectuarea unei razii este acțiunea polițienească realizată, de regulă, cu efective sporite și întemeiată pe efectul surpriză, în locurile și mediile frecventate de grupări delincvente, în scopul surprinderii în flagrant a unor infractori depistați și reținerii celor dați în urmărire generală.

c) Legitimarea și identificarea unor persoane necunoscute, conducerea lor la sediul organelor de poliție sunt activități investigative utile pentru depistarea unor infractori căutați pentru a fi trași la răspundere penală (ex. escroci care se ascund sub identitate falsă etc.).

Astfel, făptuitorul, după ce a fost liberat condiționat din executarea unei pedepse pentru înșelăciune, și-a procurat un buletin de identitate pe care l-a falsificat atribuindu-și o nouă identitate. În continuare și-a însușit actele societății unui cetățean străin și o împuternicire falsă, săvârșind sub identitatea falsă numeroase infracțiuni de înșelăciune. A fost depistat și identificat printr-o acțiune investigativă a organelor de poliție⁸⁹.

3.3.1.3. Activități asemănătoare formal, cu unele acte procedurale dar care nu îmbracă haina juridică a acestora :

a) Solicitarea unor relații verbale sau scrise unor persoane ale căror relații au trăsături comune cu declarațiile luate în condiții procedurale, invinutului, inculpatului, părții vătămate, părții civile, martorilor, este o activitate deosebit de utilă prin care sunt verificate informațiile deținute și sunt completate cu noi informații despre fapte și făptuitori;

b) Verificarea unor ipoteze tehnice care îmbracă forme apropiate experimentului judiciar;

c) Ridicarea listei apelurilor telefonice de la societățile de telefoane permite efectuarea unor verificări utile.

Într-o cauză având ca obiect săvârșirea infracțiunii de înșelăciune în convenții, fapta constând în aceea că autorul, administrator de societate comercială, a ridicat mari cantități de produse petroliere pentru care a emis file cec știind că nu dispune de provizion sau acoperirea necesară, dovada relei credințe a fost efectuată, printre altele, cu lista apelurilor telefonice. Cuprinsul acesteia se corobora cu declarația administratorului societății prejudiciate care susținea că l-a contactat telefonic pe făptuitor și i-a comunicat că are o datorie neonorată în sumă de 887 milioane lei⁹⁰.

d) Verificarea gestiunii prin efectuarea unei revizii contabile, activitate care are elemente comune cu expertiza⁹¹ etc.

Astfel, organele de urmărire penală au fost sesizate despre fapta gestionării de la magazia de produse finite a unei societăți comerciale care, prin menționarea în actele de evidență primară a gestiunii a unor cantități de bunuri mai reduse decât cele efectiv intrate în gestiunea magaziei, a cauzat societății comerciale un prejudiciu însemnat.

Pentru elucidarea situației de fapt s-a dispus efectuarea unei revizii contabile care a stabilit prejudiciul și a oferit temei punerii sub învinuire a făptuitoarei pentru săvârșirea infracțiunilor de fals intelectual, uz de fals și delapidare⁹².

Temeiul legal al efectuării acestor acte premergătoare nu se află în codul de procedură penală ci în normele de organizare și funcționare ale organelor judiciare⁹³.

3.3.1.4. Activitățile care au o consacrare în legea procesuală penală pot fi realizate în caz de necesitate numai în condițiile reglementate în codul de procedură penală:

a) Ridicarea de obiecte și înscrisuri este reglementată de art. 96-99 din C.pr.pen. fiind un mijloc de probațiune, care oferă posibilitatea obținerii unor acte, a examinării ulterioare a înscrisurilor și a efectuării unui raport de constatare tehnico-științifică conform prevederilor art. 112-115 C.pr.pen;

⁸⁹ Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, Secția anticorupție, urmărire penală și criminalistică, dos.nr.48/P/1998

⁹⁰ Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, Secția urmărire penală și criminalistică, dos. nr.225/P/1999.

⁹¹ N.Volonciu, op.cit., partea specială, Vol.II., p.62.

⁹² Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia, Analiza activității judiciare pe anul 2000.

⁹³ G.Nistoreanu, Poliția în cadrul statului de drept; Studii de drept românesc nr.2/1992.

Acest procedeu probator este esențial, în vederea elucidării situației de fapt, în toate cauzele având ca obiect infracțiunii din domeniul afacerilor.

Spre exemplu, în cazul făptuitorilor, administratori ai unei firme de brokeraj, față de care mai mulți clienți au depus plângeri pentru săvârșirea infracțiunii de înșelăciune, verificarea veridicității acestor sesizări s-a efectuat în baza examinării actelor ridicate de organele de urmărire penală⁹⁴.

b) Percheziția este o activitate tactică desfășurată de organele judiciare în scopul descoperirii și ridicării obiectelor, documentelor sau valorilor care prezintă importanță pentru cauza cercetată, precum și în vederea descoperirii persoanelor care se sustrag urmăririi penale;

Cu referire la utilizarea acestui procedeu probator este de relevant cazul făptuitorului, om de afaceri, ale cărui sedii de firme au fost percheziționate în faza actelor premergătoare, ocazii în care s-au descoperit și ridicate diverse acte concludente cauzei care au conținut date utile începerii urmăririi penale⁹⁵.

Alături de alți autori⁹⁶ apreciem că în măsura în care este efectuată cu respectarea dispozițiilor procesual penale iar procesul - verbal de percheziție este inclus în procesul verbal prev.de art. 224 al.3 .C.pr.pen. acest mijloc de probă este legal administrat în faza actelor premergătoare. Mai mult chiar, săvârșirea unei infracțiuni flagrante poate impune efectuarea percheziției înainte de începerea urmăririi penale și fără ca organul de cercetare penală să aibă nevoie de autorizația procurorului⁹⁷. Chiar și deputatul sau senatorul poate fi reținut și percheziționat, în caz de infracțiune flagrantă, înainte de începerea urmăririi penale și fără autorizarea prealabilă a percheziției, de către organul din care face parte cel în cauză.

Importanța percheziției ca procedeu de investigație a fost relevată în doctrină⁹⁸ evidențindu-se faptul că percheziția și ridicarea de obiecte și înscrisuri asigură procurarea unor probe indispensabile, uneori unice, pentru rezolvarea cauzei.

c) Constatarea tehnico-științifică (constatarea medico-legală)⁹⁹ este un mijloc de probațiune care apreciem că poate fi administrat, cu condiția respectării dispozițiilor procedurale, înainte de începerea urmăririi penale în situații în care se impune necesitatea de a acționa urgent (spre exemplu în cazul cercetării unui incendiu) pentru lămurirea unor fapte sau împrejurări ale cauzei care necesită cunoștințele unui specialist sau tehnician¹⁰⁰.

În practica organelor de urmărire penală, într-o situație de urgență ivită în faza actelor premergătoare, s-a putut stabili printr-un raport de constatare tehnico-științifică, alterarea mențiunilor efectuate în vizele turistice aplicate pe pașapoartele angajaților societății administrate de făptuitor, în temeiul căroră acesta reușea să cumpere valută și să transfere în străinătate banii obținuți dintr-o fraudă bancară¹⁰¹.

De asemenea, cu ocazia verificării modului de privatizare a unei societăți comerciale, organul urmărire penală a dispus în temeiul art.112 și urm. din C.pr.pen. efectuarea de către organul de specialitate Autoritatea pentru Privatizare și Administrarea Participațiilor Statului (A.P.A.P.S.) a unei constatări științifice de specialitate, procedeu probator util elucidării situației de fapt survenită în procesul privatizării¹⁰².

⁹⁴ Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, Secția urmărire penală și criminalistică, dos.nr.333/P/1999.

⁹⁵ Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, Secția urmărire penală și criminalistică, Analiza activității desfășurate în anul 1999.

⁹⁶ I.Neagu, op.cit., p.423; Al.[uculeanu, Efectuarea perchezițiilor în cursul actelor premergătoare, în Pro lege nr.2/1998,p.13; În sens contrar D.Ciuncan, Actele premergătoare și garanțiile procesuale în "Dreptul " nr.7/1996, p.88.

⁹⁷ N.Volonciu, op.cit., partea specială, Vol.II., p.63.

⁹⁸ V.Dongoroz, op.cit., vol.I,p.238.

⁹⁹ În același sens N.Volonciu, op.cit., partea specială, Vol.II., p.63; E.Ionășeanu,op.cit., p.189.

¹⁰⁰ I.Mircea, op.cit., p.312.

¹⁰¹ Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, Secția urmărire penală și criminalistică, dos. nr.53/P/1997.

¹⁰² Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia, dos.nr.67/P/2001.

Cu privire la dispunerea expertizei, considerăm că aceasta este un mijloc de probațiune care se poate administra legal numai după începerea urmăririi penale, ea presupunând conturarea cadrului procesual penal, a poziției procesuale a subiecților și a garanțiilor procesuale aferente.

d) Cercetarea la fața locului este apreciată în literatura de specialitate¹⁰³ drept o activitate ce poate fi realizată în faza actelor premergătoare dată fiind urgența efectuării (ex: în cazul distrugerii unor acte prin incendiere);

e) Înregistrarea convorbirilor precum și alte înregistrări (audio și video) reglementate de art.91/1 - 91/5 din C.pr.pen. reprezintă mijloace probatorii a căror utilizare a generat controverse în literatura juridică.

Într-o primă opinie¹⁰⁴, dispunerea înregistrărilor audio sau video și efectuarea lor înainte de începerea urmăririi penale are semnificația actelor premergătoare prev.de art. 224 C.pr.pen., ele urmând a fi valorificate pe plan probator prin procesul verbal de consemnare a efectuării actelor premergătoare,prev.de art. 224 al.3 C.pr.pen.

Potrivit celei de a doua opinii¹⁰⁵, înregistrările audio și video nu pot fi autorizate de procuror decât în faza de urmărire și sub nici o formă, ca acte premergătoare. Această opinie pune accentul pe limitarea utilizării înregistrărilor, strict la faza de urmărire pentru prevenirea oricăror abuzuri sau nedreptăți, pentru garantarea drepturilor procesuale și a libertății cetățenești.

În realitate, nu există o dispoziție legală expresă care să interzică efectuarea înregistrărilor audio sau video în faza actelor premergătoare, legiuitorul apreciind că autorizarea de către procuror și supravegherea exercitată de acesta pe parcursul realizării înregistrărilor sunt suficiente pentru a preveni lezarea drepturilor și libertăților cetățenești.

Procedeele probator al înregistrărilor audio sau video s-a dovedit deosebit de concludent, spre exemplu, pentru elucidarea împrejurărilor în care, un grup de făptuitori cetățeni români și străini, au organizat ample activități de contrabandă cu armament și muniție. Acest procedeu a permis stabilirea conexiunilor infracționale ale grupului de făptuitori asociați în vederea săvârșirii de infracțiuni și surprinderea acestora în flagrant cu ocazia efectuării unei livrări ilegale de arme¹⁰⁶.

3.3.1.5. Alături de activitățile prevăzute de Codul de procedură penală, există unele activități reglementate în legi speciale care în condițiile autorizării de către procuror, pot fi efectuate și în faza actelor premergătoare, în caz de necesitate.

a) Astfel, conform prevederilor art.27 din **Legea nr.78/2000** pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție¹⁰⁷, când sunt indicii temeinice cu privire la săvârșirea uneia din infracțiunile prevăzute de lege, în scopul strângerii de probe sau a identificării făptuitorului, procurorul poate să dispună pentru o durată de cel mult 30 de zile:

- punerea sub supraveghere a conturilor bancare și a conturilor asimilate acestora;
- punerea sub supraveghere sau sub ascultare a liniilor telefonice;
- accesul la sisteme informaționale;
- comunicarea de acte autentice sau sub semnătură privată, de documente bancare, financiare ori contabile.

Pentru motive temeinice, măsurile pot fi prelungite de către procuror , prin ordonanță motivată, fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile .

b) Activitățile prevăzute de art.13 din **Legea nr.51/1991** privind siguranța națională a României și art.9 din **Legea nr.14/1992** privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații constituie, de asemenea, acte premergătoare în sensul art.224 C.pr.pen.¹⁰⁸.Acestea sunt:

¹⁰³ I.Neagu, op.cit., p.423; E.Ionășeanu,op.cit., p.190.

¹⁰⁴ Gh. Mateuț, În legătură cu noua reglementare privind înregistrările audio sau video în probațiunea penală, în “Dreptul” nr.8/1997,p.70.

¹⁰⁵ D.Ciuncan, Înregistrările audio și video mijloace de probă, “Revista de Drept Penal” nr.9/1997, p.57.

¹⁰⁶ Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, Secția urmărire penală și criminalistică, Analiza activității pe anul 1999.

¹⁰⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, nr.219 /2000.

¹⁰⁸ I.D.Cristescu, Discuții în legătură cu conținutul actelor premergătoare, în “Dreptul” nr.3/1995, p.64 (De lege ferenda autorul a propus să se prevadă expres conținutul activităților care se pot efectua în actele premergătoare);Ghe. Gorgăneanu, Din nou despre actele premergătoare, în “Revista de Drept Penal”, nr.4/1999,p.33.

interceptarea comunicațiilor, căutarea unor informații, documente sau înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul într-un loc, la un obiect sau deschiderea unui obiect; ridicarea și depunerea la loc a unui obiect sau document, examinarea lui, culegerea informațiilor pe care acestea le conțin, cât și înregistrarea, copierea sau obținerea de extrase prin orice procedee; instalarea de obiecte și ridicarea acestora din locurile în care au fost depuse, fixarea unor momente operative prin fotografiere, filmare ori prin alte mijloace tehnice; constatări personale, inclusiv prin operațiuni tehnice.

c) **Legea nr.143/2000**¹⁰⁹ privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri prevede posibilitatea utilizării, cu autorizarea procurorului a următoarele procedee probatorii: livrări supravegheate¹¹⁰ (art.20) folosirea investigatorilor acoperiți și a colaboratorilor acestora, accesul pe o perioadă determinată la sistemele de telecomunicații sau informatice pentru a le supraveghea .

3.3.1.6. Nu pot fi dispuse în faza actelor premergătoare: punerea în mișcare a acțiunii penale, luarea măsurilor preventive, aplicarea măsurilor asigurătorii ori de siguranță, ascultarea inculpatului, constituirea de parte civilă și alte acte care presupun calitatea de parte în proces, respectiv începerea urmăririi penale¹¹¹.

3.3.1.7. Supravegherea procurorului asupra actelor premergătoare nu este reglementată distinct de lege , instituția supravegherii fiind reglementată în exclusivitate cu privire la actele de urmărire penală. Aparent, această activitate fiind extraprocesuală, prevederile art.216-220 C.pen nu ar fi aplicabile actelor extrajudiciare.

Din examinarea textului art.224 C.pr.pen., rezultă însă că actele premergătoare se efectuează exclusiv “în vederea începerii urmăririi penale”. De asemenea, o serie de activități nu pot fi efectuate “în vederea strângerii datelor necesare organelor de urmărire pentru începerea urmăririi penale” decât cu autorizarea prealabilă a procurorului (ex: percheziția, înregistrări audio sau video).

Or, nici un fel de autorizare nu poate fi emisă de procuror în alte condiții decât cele arătate în Codul de procedură penală și nici un fel de strângere de date în sensul prevederilor art.224 C.pr. pen., nu este permisă decât dacă sunt necesare organelor de urmărire penală, pentru începerea urmăririi penale.

Există însă situații¹¹² în care procurorul este expres îndrituit de lege să-și exercite funcția de supraveghere și asupra actelor premergătoare . Astfel:

- la plângerea persoanei față de care se efectuează acte premergătoare; asemenea plângere poate fi formulată în temeiul art.275 al.2 C.pr.pen împotriva rezoluției de confirmare a propunerii organelor de cercetare penală de a nu se începe urmărirea penală, emisă de procuror în baza art.228 al.6 C.pr.pen; se poate adresa procurorului cu plângere, conform dispozițiilor art.13 al.ultim din Legea nr.51/1991 și persoana care se consideră vătămată în mod nejustificat prin activitățile care fac obiectul mandatului acordat în vederea autorizării actelor de culegere de informații;

- la propunerea organului de cercetare penală, adresată procurorului care-i supraveghează activitatea, să dispună neînceperea urmăririi penale ; primind dosarul de la organul de cercetare penală, procurorul este dator să verifice legalitatea și temeinicia propunerii, apoi poate dispune confirmarea acesteia, continuarea verificărilor prin acte premergătoare (art.228 al.5) sau să efectueze personal acte premergătoare(art.216 al.3, art.218 alin.2 C.pr.pen.);

---

¹⁰⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României nr.362/3 august 2000.

¹¹⁰ Autorizarea livrărilor supravegheate se efectuează de către procurorul din P.C.S.J.

¹¹¹ N.Volonciu, op.cit., partea specială, vol.II, p.64; A. {t.Tulbure, Actele premergătoare în reglementarea și practica actuală, în “Pro lege”, nr.3/1998, p.48; D.Ciuncan, Actele ce pot fi îndeplinite înaintea încuviințării prealabile a cercetării penale, în “Dreptul” nr.9/1999, p.112.

¹¹² Gh.Mateuț, op.cit., partea specială, vol.I, p.82; Autorul observă inadvertența textului art.275 al.2 și remarcă faptul că plângerea îndreptată împotriva rezoluției de confirmare a propunerii de a nu se începe urmărirea penală emisă de procuror, trebuie adresată conducătorului parchetului sau procurorului ierarhic superior. Se depune însă la procurorul care a confirmat propunerea de neîncepere a urmăririi penale și care are obligația să o înainteze procurorului competent în termen de 48 de ore de la primire.

- la cererea adresată procurorului de către organul de cercetare penală pentru autorizarea efectuării unor acte premergătoare¹¹³ (percheziția, înregistrări audio sau video, activitățile prev. de art.13 din Legea nr.51/1991 privind siguranța națională a României);

3.3.1.8. Rezultatele activităților investigative sunt cuprinse în procesul verbal de consemnare a actelor premergătoare care se încheie în vederea începerii urmăririi penale și care, conform prevederilor art.224 alin.3 C.pr.pen., poate constitui mijloc de probă.

Procesul-verbal trebuie să respecte în primul rând condițiile de formă prev. de art.91 din C.pr.pen.:

- a) data și locul unde este încheiat;
- b) numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie;
- c) numele, prenumele, ocupația și adresa martorilor asistenți, când există;
- d) descrierea amănunțită a celor constatate, precum și a măsurilor luate;
- e) numele, prenumele, ocupația și adresa persoanelor la care se referă procesul verbal, obiecțiile și explicațiile acestora;
- f) mențiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale;

În al doilea rând, procesul-verbal trebuie să cuprindă date despre conținutul actelor premergătoare relevante, prezentate selectiv și într-o formă succintă. Actele originale având un caracter nepublic (ex: notele informative) nu sunt atașate la dosar, însă conținutul lor verificat prin investigații este consemnat în procesul -verbal.

Literatura de specialitate¹¹⁴ a evidențiat existența unor deosebiri între acest tip de proces-verbal și cele de constatare respectiv de începere a urmăririi penale.

Astfel, primul proces-verbal se încheie din punct de vedere cronologic, după sesizarea organului de urmărire penală într-unul din modurile prevăzute de lege și înainte de începerea urmăririi penale. El este încheiat fie de către organul de urmărire penală, fie de către lucrătorii operativi din Ministerul de Interne ori din celelalte organe de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale anume desemnați în acest scop.

Procesul -verbal de constatare se încheie înainte de sesizarea din oficiu și în vederea realizării acesteia, fie de către organul de urmărire penală, fie de unul dintre organele de constatare prevăzute de art.214 și 215 din C.pr.pen. Constatările sale pot servi la o eventuală sesizare din oficiu, proces-verbal ce poate fi încheiat exclusiv de organul de urmărire penală.

Procesul-verbal de începere a urmăririi penale se încheie de organul de urmărire penală în caz de sesizare din oficiu (art.228 al.3 C.pr.pen) și reprezintă din punct de vedere procesual actul care declanșează urmărirea penală ca primă fază a procesului penal.

Cu privire la **valoarea probantă** a procesului verbal de consemnare a actelor premergătoare este de remarcat că potrivit art.224 al.3 C.pr.pen. acesta **poate** constitui mijloc de probă, legiuitorul făcând referire, în mod evident, la valorificarea sa condiționată de existența unei urmăririi penale legal începute.

În caz afirmativ, sunt aplicabile prev. art.63 al.2 C.pr. pen., conform căroră “probele nu au valoare mai dinainte stabilită”, aprecierea fiecărei probe făcându-se de către organul de urmărire penală și de instanța de judecată, potrivit convingerii lor formată în urma examinării tuturor probelor administrate și conducându-se după conștiința lor.

3.3.1.9. Compatibilitatea prevederilor art.224 din Codul de procedură penală cu dispozițiile art.20 și 24 alin.1 din Constituția României și prevederilor art.3 lit.a-d din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale a generat vii discuții în jurisprudență și literatura juridică.

Astfel, în literatură¹¹⁵ s-a ridicat problema necesității reexaminării atente a dispozițiilor legale privind faza prealabilă judecătii. În acest sens s-ar impune precizarea activităților ce pot fi efectuate în cadrul actelor premergătoare urmăririi penale, precizarea întinderii drepturilor pe care le au organele de urmărire penală, pentru a se asigura un control eficient asupra legalității actelor premergătoare urmăririi

¹¹³ I.D.Cristescu, Interceptarea comunicațiilor, înregistrările audio-video, filmările și fotografiile, procedee probatorii în procesul penal român, Editura Almanahul Banatului, Timișoara 2000,p.139.

¹¹⁴ Gh. Mateuț, op.cit., partea specială, vol.I, p.86; T.Antoniu,op.cit., în “Revista Română de Drept” nr.12/1970,p.41; E.Ionășeanu, op.cit., p.198.

¹¹⁵ D.Ciuncan, Actele premergătoare și garanțiile procesuale, în “Dreptul” nr.7/1996, pag.88.

penale. De asemenea, prin lege vor trebui să se precizeze situațiile când acestea pot avea loc, asigurându-se celeritatea lucrărilor și drepturile persoanelor.

De lege ferenda s-ar impune ca începerea efectuării actelor premergătoare să fie dispusă prin rezoluție motivată pentru a spori rolul și atribuțiile magistratului în faza de urmărire penală asigurând astfel un control eficient în efectuarea acestor activități și prevenirea oricăror nedreptăți, garantarea drepturilor procesuale și a libertății cetățenești.

În acest sens s-a propus abrogarea, într-o primă etapă, a prevederilor alin.3 din art.224 Cod procedură penală.

Propunerile formulate în literatură sunt rezultatul observării exceselor spre care tind unele organe de cercetare penală, în sensul deplasării centrului de greutate al fazei urmăririi penale în etapa actelor premergătoare cu consecințele aferente privind lezarea drepturilor procesuale. Din examinarea statisticilor Ministerului Public se poate constata că soluțiile de neîncepere a urmăririi penale reprezintă un procent însemnat din activitatea organelor judiciare (cca.80%), respectiv activitate investigativă desfășurată în faza actelor premergătoare.

În jurisprudență¹¹⁶, s-a ridicat excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.224, art.6 alin.1 și art.172 alin.1 din Codul de procedură penală. În motivarea acestei susțineri s-a arătat că “în faza actelor premergătoare se pot administra orice mijloace de probă, în secret, fără ca acuzatul să ia cunoștință oficial despre faptele ce i se impută”, precum și că, în aceeași fază, “persoanei cercetate, împotriva căreia se administrează probe în acuzare, nu-i este garantat dreptul la apărare, întrucât formal nu are calitatea de învinuit și nici de inculpat”¹¹⁷.

Curtea Constituțională a respins excepția ridicată, cu motivarea că faza actelor premergătoare nefiind parte componentă a procesului penal, pentru această fază nu este reglementată asigurarea exercitării dreptului la apărare, observându-se că actele premergătoare se efectuează “în vederea începerii urmăririi penale” iar cu excepția procesului-verbal, prev. de art.224 al.3 C.pr.pen., în această fază nu pot fi efectuate acte care să constituie mijloace de probă în sensul prev. art.64 din C.pr.pen.

Într-o altă decizie¹¹⁸, referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.6 și ale art.171 alin.1 din C.pr.pen., Curtea a reținut că “garantarea dreptului la apărare nu se poate face în afara procesului penal, înainte de începerea urmăririi penale, când făptuitorul nu are calitatea procesuală de învinuit sau inculpat (...) Efectuarea de către organele de urmărire penală a unor acte premergătoare, anterior începerii urmăririi penale, în vederea strângerii datelor necesare declanșării procesului penal nu reprezintă momentul începerii procesului penal și se efectuează tocmai pentru a se constata dacă sunt sau nu temeiuri pentru începerea procesului penal”. S-a reținut, de asemenea, că deși “în conformitate cu prevederile art.224 din C.pr.pen., procesul verbal prin care se constată efectuarea unor acte premergătoare poate constitui mijloc de probă, dreptul la apărare al învinuiților nu poate fi considerat ca fiind încălcat, pentru că acesta are posibilitatea de a-l combate cu alt mijloc de probă”.

În sensul celor expuse mai sus, vom invoca o ultimă decizie¹¹⁹ a Curții Constituționale, care respinge excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.91¹ -91⁵ Codul de procedură penală reținând că dispozițiile privind restrângerea unor drepturi și libertăți, sunt compatibile cu dispozițiile art.49 din Constituție și art.8 alin.2 din Convenția Europeană a drepturilor omului, precum și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului¹²⁰.

---

¹¹⁶ Tribunalul Teleorman, dos.nr.2442/R/2000; C.S.J. Secția penală, dos.nr.930/1998.

¹¹⁷ Curtea Constituțională, dec.nr.210/26 oct.2000, publicat în Monitorul Oficial nr.110/5 martie 2001.

¹¹⁸ Curtea Constituțională, dec.nr.141/5 oct.1999, publicată în Monitorul Oficial nr.585/30 nov.1999, p.3; în același sens dec. nr.134/26.04.2001.

¹¹⁹

Curtea Constituțională, dec.nr.21/3 februarie 2000, publicată în Monitorul Oficial nr.159/17 aprilie 2000.

¹²⁰ Vincent Berger, Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Institutul Român pentru Drepturile Omului, p.401 și urm. (cazurile Silver și alții contra Regatului Unit; Campbell contra Regatului Unit; Klass și alții contra Germaniei; Malone contra Regatului Unit; Kruslin contra Franței; Huvig contra Franței).

În concluzie apreciem că în faza premergătoare procesului penal, cunoscută de toate sistemele de justiție penală¹²¹ ca fiind faza în care se culeg și se verifică informații, se ridică înscrisuri ori mijloace materiale de probă etc. pentru a asigura temeinicia actului de declanșare a procesului penal, organele judiciare pot utiliza procedeele probatorii expuse anterior, în vederea realizării actelor premergătoare strict necesare începerii urmăririi penale .

În faza actelor premergătoare se impun a fi evitate cele două extreme dăunătoare procesului penal : încălcarea principiului lipsei de publicitate specific acestei faze¹²² cu consecința compromiterii șanselor de aplicare a legii penale precum și deplasarea centrului de greutate al anchetei în faza premergătoare procesului cu riscul încălcării dreptului la apărare al persoanei cercetate, respectiv de a întocmi acte care nu au valoare de probă în procesul penal.

---

¹²¹ N.Volonciu,op.cit., partea specială, vol.II, p.39; J.Pradel, Manuel de Procedure Penale, Edition Cujas, Paris, 2000, p.327.

¹²² J.P.Masson, Le secret de l' instruction, R.D.P. 1981, p.393.